

**ПРО КУЛЬТУРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ
ІЗ ЗАРУБІЖНИМИ КРАЇНАМИ
у вересні 2022 року**

*(оглядова довідка за матеріалами
преси, інтернету та неопублікованими документами)*

В Україні

1 вересня Україну відвідав віцепрезидент Європейської комісії з питань популяризації європейського способу життя Маргарітс Схінас, який також опікується гуманітарною сферою. Політик зустрівся з головою Верховної Ради України Р. Стефанчуком, міністрами культури О. Ткаченком та освіти С. Шкарлетом. Головними темами зустрічей стали питання наслідків агресії росії в Україні, зокрема у дотриманні прав людини, геноциду українського народу та воєнних злочинів, скоєних державою-терористом за увесь час ведення повномасштабної війни, а також підтримка ЄС. Зокрема під час спілкування з міністром культури та інформаційної політики України О. Ткаченком Маргарітс Схінас нагадав про виділені ЄС 11 мільйонів євро на переміщення українських культурних цінностей у більш безпечні місця та повідомив про намір надати ще майже 5,5 мільйонів євро для продовження цієї роботи. Також Маргарітс Схінас відвідав разом із О. Ткаченком Національний музей історії України у Другій світовій війні, де оглянув експозиції «Батьківщина-мати. Переозначення» та «Україна – розп'яття», вшанував пам'ять загиблих біля мультимедійного проєкту «Діти...». Під враженням від побаченого високопосадовець запропонував провести виставку артефактів із залів меморіального комплексу, присвячених російсько-українській війні, у стінах Європарламенту.

А 26 вересня до Львова завітала віцепрезидентка Європейської комісії з питань цінностей та прозорості Вера Юрова. Під час візиту вона, зокрема, зустрілася з міністром культури та інформаційної політики України О. Ткаченком і обговорила запровадження нових санкцій проти російських телеканалів. На брифінгу Вера Юрова запевнила, що жодних санкцій з росії не зніматимуть, навпаки підтримка України з боку Європейського Союзу тільки посилюватиметься.

29 вересня голова Національних зборів Франції Яель Брон-Піве та її колеги разом із головою Верховної Ради України Р. Стефанчуком вшанували 81-ші роковини трагедії Бабиного Яру на території Національного історико-меморіального заповідника «Бабин Яр». Парламентарі спільно запалили лампа-

дку біля меморіального знаку «Менора», поклали квіти до пам'ятника жертвам трагедії та відвідали різні локації заповідника: дзеркальне поле, «Стіну плачу» М. Абрамович та цьогоріч відкрити інсталяцію «Чорний куб часу».

10–11 вересня в Україні побувала делегація парламенту Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Парламентарі провели зустрічі з керівництвом нашої держави, на яких ішлося про триваючу російську агресію та підтримку України. У рамках візиту делегація також відвідала Національний музей Голодомору-геноциду, де вшанувала пам'ять жертв Голодомору та ознайомила з експозицією закладу.

19 вересня міністр культури та інформаційної політики України О. Ткаченко в онлайн-форматі поспілкувався з міністром культури Словаччини Наталією Мілановою та словацькими журналістами. Учасники обговорили співробітництво між державами, а також те, як живе Україна та її культура під час війни.

Європейська комісія започаткувала грантову програму для українських митців, культурних організацій та інституцій на суму 5 мільйонів євро в рамках програми «Креативна Європа» на 2023 рік. Мета ініціативи – підготувати післявоєнне відновлення українського культурного сектору, а також допомогти українським митцям і культурним організаціям у створенні та демонстрації своїх проєктів в Україні та країнах-учасницях Креативної Європи. У рамках спеціального конкурсу буде відібрано три проєкти для фінансування, які керуватимуться консорціумами, створеними в країнах, асоційованих із програмою «Креативна Європа», а також українськими організаціями, які надаватимуть субгранти на невеликі ініціативи, реалізовані на регіональному рівні.

ЮНЕСКО оголосила про виділення 1,5 мільйона доларів на відкриття свого культурного центру у Львові. За задумом, це має бути місце для зустрічей та обміну досвідом митців, проведення навчальних програм та різноманітних культурно-мистецьких заходів. Відкрити осередок планують вже за кілька місяців.

ЮНЕСКО та українська громадська організація «Музей сучасного мистецтва» об'єднали зусилля задля забезпечення сталості мистецьких процесів і доступу до культурного життя в Україні. У рамках програми *(re)connection UA* у вересні було обрано 7 проєктів, спрямованих на відновлення зв'язків між митцями та їхніми аудиторіями під час війни. Загальна підтримка переможців складає 100 тисяч доларів і фінансується з бюджету Надзвичайного фонду спадщини ЮНЕСКО. Обрані проєкти будуть реалізовані в Києві, Харкові, Херсоні та Дніпрі до кінця поточного року. Загалом на оголошений у серпні відкритий конкурс було подано 93 заявки.

Гете-Інститут в Україні відкрив гранти для українських культурних організацій, які працюють у галузі театру, танцю, кіно, музики, літератури, образотворчого мистецтва, перформансу, архітектури, бібліотек і музеїв. Кошти на реалізацію ідеї – від 10 тис. до 25 тис. євро – виділятимуться зі Стабілізаційного фонду культури й освіти, який є частиною масштабного пакету допомоги від Гете-Інституту та фінансується з додаткового бюджету Федерального міністерства закордонних справ Німеччини на 2022 рік для пом'якшення наслідків війни, спричиненої агресією росії проти України.

Український культурний фонд об'єднав зусилля з *Програмою ПЕН Америка Artists at Risk Connection (ARC, США)*, щоб підтримати діячів культури в секторі візуальне мистецтво. Програма *ARC* захищає право на мистецьку свободу самовираження, надаючи митцям і культурним діячам екстрене фінансування, юридичну допомогу, адвокацію тощо. *ARC* започаткувала ініціативу надання грантів для митців з України, які перебувають у групі ризику, включаючи Надзвичайний фонд для основних витрат на життя, а також Фонд стійкості, щоб допомогти митцям підтримувати їхню творчу практику. Варто зазначити, що станом на вересень *Програма ПЕН Америка ARC* за кошти фондів Франкенталера та Воргола надала допомогу понад 130 українським митцям на суму понад 180 тисяч доларів.

За кордоном

6 вересня президент України В. Зеленський відкрив торгову сесію на Нью-Йоркській фондовій біржі (США), віртуально вдаривши у дзвінок. Таким чином глава держави запросив бізнес з усього світу інвестувати в майбутнє України. Подія ознаменувала запуск ініціативи *Advantage Ukraine*, що реалізується Міністерством культури та інформаційної політики України разом із комунікаційно-рекламним холдингом *WPP* (Велика Британія) задля залучення інвестицій в українську економіку.

Своєю чергою перша леді України О. Зеленська прибула 21 вересня у Нью-Йорк (США) з нагоди 77-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН. У межах події вона взяла участь у глобальному саміті *HeForShe*, що проходить під егідою ООН Жінки, та відкритті форуму «Жінки у конфліктах», де розповіла про становище українок в умовах війни. На полях сесії дружина президента провела низку важливих міжнародних зустрічей: із Генеральним секретарем ООН Антоніу Гутеррішем (разом із прем'єр-міністром України Д. Шмигалем); виконавчим директором Фонду ООН у галузі народонаселення (*UNFPA*) Наталією Канем (разом із постійним представником України при ООН С. Кислицею); прем'єр-міністром Великої Британії Ліз Трасс; першою леді Франції Бріжит Макрон; першими леді Польщі та Литви – Агатою Корнгаузер-Дудою та Діаною Науседене – в межах Люблінського трикутника. Також перша леді України провела зустріч у форматі бранчу в рамках ініційованого нею Саміту перших леді та джентльменів. До нього приєдналися: перша леді Латвії Андра Левіте, Польщі – Агата Корнгаузер-Дуда, Литви – Діана Науседене, Естонії – Сір'є Каріс, Суринаму – Меліса Сантохі-Сіначеррі, дружина президента Європейської ради Амелі Дербаудренгієн, дружина прем'єр-міністра Королівства Тонга Фіона Совалені, чоловік прем'єр-міністра Люксембургу Готьє Дестене, дружина прем'єр-міністра Мальти Лідія Абела. Крім того, 22 вересня у партнерстві з Метрополітен-опера було проведено благодійний вечір, на якому О. Зеленська презентувала власну благодійну фундацію та запросила світових діячів долучатися до відновлення України. До благодійного вечора в онлайн-форматі з Києва приєднався і президент України. Перша леді також поспілкувалася з генеральним менеджером театру Метрополітен-опера Пітером Гелбом та його дружиною Кері-Лінн Вілсон, яка диригує *Ukrainian Freedom Orchestra*, подякувала

творчому подружжю за підтримку нашої країни та запропонувала кілька нових проєктів для спільного втілення. 23 вересня у межах візиту до США О. Зеленська відвідала Меморіал 9/11, збудований на місці зруйнованого терористичною атакою Всесвітнього торговельного центру. Президентка Меморіалу Еліс Грінвальд вручила гості символічний подарунок – саджанець груші Каллері, яка вціліла на території центру під час теракту. З 2013 року Меморіал дарує такі саджанці громадам, які пережили трагедії та вистояли. Того ж дня перша леді взяла участь у дискусії «Збереження української культури під час війни», яка відбулася в Українському музеї у Нью-Йорку. Вона розповіла про невтішний стан українських пам'яток в умовах російської агресії та оголосила старт глобальної добродійної ініціативи, покликаної допомогти Україні зібрати кошти на відбудову зруйнованих закладів культури. Першим відновлюватимуть Національний літературно-меморіальний музей імені Григорія Сковороди в селі Сковородинівка неподалік Харкова. Тож символічно в Українському музеї за участі О. Зеленської відбулося урочисте погашення поштового блоку «Сад божественних пісень», присвяченого 300-річчю від часу народження українського філософа.

А 14 вересня О. Зеленська на запрошення президентки Європейської комісії Урсули фон дер Ляен прибула у Страсбург на оголошення Доповіді про становище Європейського Союзу. Цьогорічна Доповідь присвячена серед іншого відповіді ЄС на збройну агресію росії проти України. Також перша леді особисто зустрілася з президенткою Єврокомісії Урсулою фон дер Ляен, віцепрезидентом Єврокомісії з питань популяризації європейського способу життя Маргарітисом Схінасом та іншими європейськими високопосадовцями. Під час зустрічей, зокрема, йшлося про підтримку з боку ЄС в охороні та порятунку української культурної спадщини та освітньо-культурні проєкти для українців, які стали вимушеними переселенцями у країнах Євросоюзу.

48 країн підтримали Україну і закликали росію негайно припинити збройну агресію під час Всесвітньої конференції ЮНЕСКО з культурної політики та сталого розвитку – *MONDIACULT 2022*, яка 28–30 вересня проходила в Мексиці. До заяви на підтримку України долучилися США, Канада, Велика Британія, Франція, Німеччина, Австрія, Австралія, Албанія, Андорра, Бельгія, Болгарія, Еквадор, Естонія, Греція, Грузія, Гватемала, Данія, Ісландія, Ірландія, Італія, Іспанія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Молдова, Монако, Чорногорія, Нідерланди, Норвегія, Нова Зеландія, Палау, Північна Македонія, Польща, Португалія, Румунія, Сан-Марино, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Хорватія, Чехія, Швеція, Швейцарія та Японія. За допомогою відеозв'язку участь у конференції взяв міністр культури та інформаційної політики України О. Ткаченко. Під час обговорення теми «Спадщина та культурне розмаїття в умовах кризи» він нагадав про нову загрозу для української культури, яку викликало повномасштабне російське вторгнення в нашу країну, та закликав світову спільноту призупинити головування росії в Комітеті всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Київ увійшов до Глобальної мережі міст ЮНЕСКО, що навчаються (*UNESCO Global Network of Learning Cities*), метою якої є розвиток навчання

впродовж життя у світі. Рішення про включення 77 нових міст до мережі ухвалили 2 вересня у штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі.

Україна була представлена на Європейському саміті культурної спадщини–2022. Це щорічна подія, заснована загальноєвропейською федерацією неурядових організацій культурної спадщини *Europa Nostra* та Європейським Союзом, у якій беруть участь урядовці, котрі опікуються збереженням культурної спадщини, представники профільних громадських організацій, а також ентузіасти збереження спадщини з усієї Європи. Цьогоріч захід проходив у Празі з 25 по 27 вересня, а російська війна проти України фактично стала його наскрізною темою. «Солідарність з Україною помітно відображена в цьогорічній програмі Саміту, і я вірю, що разом ми можемо зробити значний внесок у допомогу українській культурній спадщині у цей важливий час», – зазначив у вітальному слові міністр культури Чеської Республіки Мартін Бакса, який є чинним головою Ради міністрів культури Європейського Союзу. Спікерами форуму від нашої країни стали: міністр культури та інформаційної політики України О. Ткаченко (за допомогою відеозв'язку), його заступниця К. Чуєва та генеральний директор Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності, учасник ініціативи Штаб порятунку спадщини І. Пошивайло. Український міністр, зокрема, повідомив, що наразі задокументувало понад 500 епізодів військових злочинів росії проти української культурної спадщини. Він подякував партнерам за підтримку і закликав їх продовжувати допомагати Україні. Особливо з невідкладною консервацією пошкоджених внаслідок російської агресії об'єктів української культурної спадщини та їхньою підготовкою до зими. О. Ткаченко також зазначив, що попри складну ситуацію, українці вже реалізували орієнтовно 40 міжнародних проектів у співпраці з понад сотнею партнерських інституцій з 29 європейських країн. Цьогоріч уперше два українські проекти отримали нагороди у конкурсі Європейської культурної спадщини-2022 – *European Heritage Awards / Europa Nostra*: проект «Противарійні та ремонтно-реставраційні роботи по Андріївській церкві» став лауреатом у номінації «Охорона культурної спадщини та її адаптивне повторне використання», а ГО «Всесвітній день вишиванки» стала володарем «Призу громадськості» в номінації «Залучення громадян та підвищення обізнаності» (окрім нагороди, організація отримала 10 тис. євро на розвиток музею вишиванки у Чернівцях). Тим часом українську диригентку О. Линів відзначено нагородою *Europa Nostra – Helena Vaz da Silva European Award* за визнання досягнень у збереженні культурної спадщини та підняття обізнаності в суспільствах щодо культурних цінностей (нагородження відбудеться 24 листопада в Лісабоні).

У рамках щорічного Форуму з питань миру та процвітання, що 14–16 вересня проходив у Міжнародному конференц-центрі в місті Чеджу, відбулась презентація фотовиставки «Київ: репортаж одного дня. 8 березня 2022 року». Це проєкт Національного музею історії України у Другій світовій війні, який розповідає про 13-ту добу життя української столиці в умовах неоголошеної росією війни. Виставку відвідали Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Корея Д. Пономаренко, представники уряду автономної провінції Чеджу, керівники центрів миру в м. Чеджу, Верден та Оснабрюк, інші гості фо-

руму. Під час найбільшої сесії Форуму на тему «Всесвітня сесія солідарності міст миру» та з нагоди відкриття виставки у відеоформаті до учасників заходу звернувся міністр культури та інформаційної політики України О. Ткаченко.

В. Стуса посмертно нагороджено Медаллю вдячності Європейського центру солідарності за його громадську діяльність та підтримку руху «Солідарність». Нагорода була заснована в 30-ту річницю утворення громадського руху «Солідарність» на знак подяки всім іноземцям, які підтримували Польщу в її боротьбі за свободу та демократію. Відзнаку вручили 31 серпня у Гданську синову поета, Д. Стусу.

Виставку «Мамо, я не хочу війни», втілену Державним архівом Польщі та українською благодійною ініціативою «Мамо, я бачу війну» у рамках польсько-українського проекту «1939–45 Польща / 2022 Україна», представили у низці країн. До експозиції увійшли малюнки польських дітей часів Другої світової війни та сучасні малюнки українських дітей. Завдяки співпраці посольств Польщі та України виставковий проєкт було відкрито: 24 серпня у Стокгольмі, поряд із Посольством Польської Республіки у Швеції; 30 серпня у Преторії (Південно-Африканська Республіка); 1 вересня в Рейк'явіку (Ісландія); 2 вересня на Мангеттені в Нью-Йорку (США); з 5 вересня по 31 жовтня у Лідіце, на території Меморіалу Другої світової війни (Чехія); 13 вересня у Польському інституті в Братиславі (Словаччина); 9–30 вересня в історичному музеї *Museo Histórico y Centro Cultural Carabineros de Chile* в Сантьяго (Чилі); 13–17 вересня у Нікосії (Республіка Кіпр); 16 вересня – 16 жовтня у Лісабоні (Португалія); 16 вересня в Інституті Пілецького у Берліні (Німеччина); 16 вересня на центральній площі Тирани (Албанія); 16 вересня в Куала-Лумпур (Малайзія); 21 вересня в Герніці (Іспанія), 22 вересня – 21 жовтня у центрі Відня (Австрія), 20–28 вересня в Баку (Азербайджан), 22–28 вересня у бібліотеці *Baedari Library* міста Пхьонтек (Республіка Корея) тощо.

29 вересня Парламентська група дружби «Мексика – Україна» за підтримки Надзвичайного і Повноважного Посла України в Мексиканських Сполучених Штатах О. Драмарецької представила в Законодавчому палаці Сан-Ласаро фотовиставку «Київ – незламне серце Європи». 27 вересня цю ж виставку відкрили у Люблянці (Словенія) та Празі (Чехія). Експозицію підготував Департамент суспільних комунікацій Київської міської державної адміністрації (КМДА) спільно з Управлінням міжнародних зв'язків КМДА. Виставка складається із 26 світлин, де зображено Київ та приміські героїчні містечка, які постраждали під час повномасштабного вторгнення росії. У проєкті представлено роботи Д. Копилова, М. Тимченка, Б. Корпусенка та інших фотографів, а також пресслужби ДСНС.

21 вересня у Римі розпочала свою роботу фотовиставка «Україна, історії спротиву», яку організувало Посольство США в Італії у співпраці з Центральним інститутом каталогу і документації та Міністерством культури Італії. 46 світлин італійської фотожурналістки Аріанни Аркари та українського фотографа М. Палінчака демонструють стійкість, мужність та незламність нашого народу в протистоянні російському вторгненню.

15 вересня у столиці Чехії відбулося відкриття вуличної фотовиставки «Діти війни», яку підготувала мерія Праги 10 у співпраці з фондом *Act For*

Ukraine і Посольством України в Чеській Республіці. У церемонії відкриття взяв участь міністр закордонних справ Чехії Ян Ліпавський. Фото символічно розмістили на вулиці Московській, аби підкреслити, що насамперед Москва мала б щоденно мати перед очима зображення людських трагедій, які спричинила російська агресія. До експозиції увійшло 13 світлин українських фотографів Я. Доброносова, М. Палінчака, К. Реуцького та С. Кушніренка.

27 вересня у Сеймасі Литовської Республіки під патронатом спікерки литовського парламенту Вікторії Чміліте-Нільсен відбулася церемонія відкриття фотовиставки «Хроніки російського вторгнення в Україну 2022: початок» українського фотокореспондента М. Левіна, вбитого російськими військовими під час виконання своїх професійних обов'язків. До відкриття експозиції долучилася українська делегація на чолі з народними депутатами України І. Констанкевич та С. Бобровською. А 16 вересня у приміщенні міського вокзалу Вільнюса за участі Надзвичайного і Повноважного Посла України в Литві П. Бешти та директорки *Internews* в Україні Джиліан Мак-Кормак було представлено фотовиставку українських воєнкорів #*On the Frontlines of Truth*. Організатори події – Інститут масової інформації та *Internews* за підтримки Клубу пресфотографів Литви.

Інтерактивні інсталяції «Авангардна історія України», що розповідають про історію, культуру та надбання нашої країни, показали у європейських столицях. 7 вересня стенди проєкту з'явилися на одній з центральних площ Брюсселя (Бельгія), по сусідству з будівлями Ради Європи та Єврокомісії, та на площі Колетт у Парижі (Франція), 18 жовтня – на площі Прав людини у Відні (Австрія), а 24 жовтня – в Амстердамі (Нідерланди). Проєкт реалізовано у рамках однойменної інформаційної кампанії спільно Міністерством культури та інформаційної політики України, Державним агентством України з питань мистецтв та мистецької освіти, Міністерством закордонних справ України та агенцією *Havas Engage* (штаб-квартира у Пюто, Франція).

27 вересня Верховний суд Нідерландів відмовив у продовженні термінів подання письмових пояснень у справі «Скіфського золота» російській стороні, яку формально представляють так звані кримські музеї – Центральний музей Тавриди, Керченський історико-культурний заповідник, Бахчисарайський історико-культурний заповідник і Національний заповідник «Херсонес Таврійський». Рішення Верховного суду Нідерландів у справі про приналежність колекції скіфського золота очікується в 2023 році.

29 вересня в місті Санкт-Польтен офіційно відкрито Почесне консульство України в землі Нижня Австрія – найбільшій за площею землі Австрії. Почесним консулом України призначено Марка-Міло Любе.

28 вересня в Барендрехті (Нідерланди) урочисто відкрито Український дім. Осередок створено зусиллями активістки Ольги Токаревої за сприяння муніципалітету міста.

Міжнародна підтримка України

В Україні

23 вересня президент України В. Зеленський дав у Києві інтерв'ю французьким ЗМІ – журналістам *LCP*, *Ouest-France*, *Nice-Matin*, *20 minutes*. Програму

під назвою «Face à Zelensky» вів Сиріл Біґ'є і транслювали телеканали *TV5 Monde* та *LCP*. До розмови онлайн долучився легендарний актор Ален Делон, який висловив свою підтримку Україні. Серед іншого 86-річний кінодіяч зазначив, що, якби був молодшим на 50 років, то вступив би до української армії. Також Ален Делон записав велику програму про Україну для телеканалу *TV5 Monde*. У ній актор, зокрема, декламує французькою «Заповіт» Т. Шевченка.

За допомогою відеозв'язку президент України також поспілкувався зі світовими зірками, які підтримують нашу державу. 15 вересня В. Зеленський подякував актору Бенедикту Камбербетчу (Велика Британія) за його солідарність з Україною. 22 вересня відбулася розмова з володаркою премій «Оскар», «Еммі» та «Греммі», акторкою та співачкою Барбарою Стрейзанд (США), яка стала амбасадором фандрайзингової платформи *UNITED24* у напрямі «Медична допомога». А 29 вересня президент обговорив нову важливу місію з актором Марком Геміллом (США), виконавцем ролі Люка Скайвокера у сазі «Зоряні війни», який став першим амбасадором проєкту «Армію дронів» у рамках платформи *UNITED24*.

Своєю чергою міністр культури та інформаційної політики України О. Ткаченко зустрівся 10 вересня із шотландським поетом і театральним продюсером Бреоном Райдейлом (Велика Британія). Він зайняв активну позицію щодо підтримки України у боротьбі із російською агресією, зокрема ще у березні оприлюднив відкритий лист під назвою «STAND UP FOR UKRAINE – RESISTING RUSSIAN IMPERIALISM». Український міністр обговорив із гостем спільні проєкти та показав визначні культурні місця столиці.

Тим часом на Львівщині побували акторки Патрісія Веласкес (Венесуела), Солейл Мун Фрай (США) і Ен Лі, яка разом із Шоном Пенном є співзасновницею американської організації *CORE*. Команда з благодійною місією відвідала Стебник, де планують облаштувати 32 квартири для проживання людей, які втратили дім через війну. Для цього проєкту організація *Core Response* надала 100 тисяч доларів.

Німецький співак і автор пісень Малік Харріс озвучив відео із серії «Листівки з України», присвячене спаленому росіянами Будинку Леопольда Кеніґа у Тростянці (Сумська обл.). Кеніґ був одним із найбільших цукрових магнатів кінця XIX століття і також володів віллою на Кобленцер-штрассе, яка нині слугує резиденцією президента Німеччини в Бонні. Відео опубліковано 6 вересня. Проєкт «Листівки з України» реалізується Українським інститутом за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (*USAID*).

16 вересня литовська холдингова компанія *Dadex* презентувала у Києві глобальний фандрайзинговий проєкт «Фенікс», у рамках якого планує за допомогою використання сучасних технологій, зокрема *NFT*-творів, зібрати 1 мільярд євро для допомоги українському народу. Для збору коштів також проводитимуть благодійні концерти за участю світових зірок у Загребі (Хорватія). Під час презентації організатори проєкту передали Донецькій ОВА сертифікат на 20 тисяч мобільних телефонів власної розробки на сонячних батареях. Проєкт «Фенікс» підтримав Уряд України.

Український мистецький фонд екстреної допомоги (*UEAF*) та французький фонд *Peace for Art Foundation* 1 вересня оголосили переможців екстреної допомоги для людей слова. Ними стали письменник О. Михед, видавець О. Савчук, літературний критик Є. Стасіневич та мистецька журналістка А. Калита. Стипендію для допомоги українським митцям та збереження культурної спадщини виплачуватимуть упродовж трьох місяців.

1 вересня харківські гурти «Жадан і собаки» та «Село і люди» представили свій варіант пісні «Гей, соколи» польською мовою. Музиканти присвятили її польському народу, який допомагає Україні під час російської агресії.

За кордоном

3 вересня в Королівському палаці міста Аранхуес відбулась урочиста церемонія передачі пергаменту про присвоєння Народу України почесного звання «Головного борця» у рамках відзначення історичних подій «Повстання в Аранхуесі». Це почесне звання щорічно присвоюється мерією міста громадським організаціям та компаніям за внесок у захист демократичних свобод, розбудову громадянського суспільства, реалізацію соціальних проєктів. Цього року за одностайної підтримки усіх політичних груп муніципалітету почесне звання присвоєно Народу України за його героїзм у спротиві російській навалі, волю у боротьбі за свободу. Нагороду від мера міста Марії де ла Фуенте отримав радник-посланник Посольства України в Іспанії Д. Матющенко.

Народ України «за мужність і стійкість у боротьбі проти російської агресії» отримав головну премію німецької медіаспільноти – *M100 Media Award*. Церемонія нагородження відбулася 15 вересня у Потсдамі. Від імені українців її прийняв боксер В. Кличко. Премія зберігатиметься у Національному музеї історії України.

12 вересня у Скоп'є урочисто відкрили Українську алею, де висадили дерева і встановили пам'ятну табличку «Українська алея. Слава Україні! Героям Слава!». Урочистості провело Посольство України у Північній Македонії разом з Общиною «Центр» та Громадою українців імені Лесі Українки. Після офіційної частини гості заходу мали можливість ознайомитися з фотографіями, які ілюструють злочини росії проти української культурної спадщини.

На знак солідарності з українцями 26 вересня міська рада Білостока (Польща) ухвалила рішення перейменувати одне з кільцевих перехресть на Вільної України.

16 вересня Словаччина випустила марку на знак солідарності з Україною. На ній зображено українку, яка вимушено покинула свій дім через війну.

Чилійський архітектор Крістіан Альфредо Віттіг Грель, який є консультантом проєкту *Irpin Reconstruction Summit*, разом зі своєю командою розпочав роботу над чотирма архітектурними проєктами відновлення Ірпеня. Серед об'єктів відбудови – Бібліотечно-культурний центр товариства письменників і поетів Ірпеня. Архітектор займається активною промоцією відбудови міста. Варто зазначити, що у липні він особисто приїздив до України, аби оцінити спричинені росіянами руйнування.

24 вересня фінський тенор Петрус Шродерус закінчив свій місячний тур містами Фінляндії на підтримку України. Концерти відбулися у великих містах країни: Еспоо, Хаменлінна, Лаппеенранта, Турку, Ювяскюля, Хювінкаа, Ван-таа. Зароблені кошти артист спрямує на допомогу українським біженцям.

Найбільш рейтингове телешоу Фінляндії – *The song of my life* – повністю присвятило спецепізод Україні. У ньому взяли участь українські виконавці Т. Тополя (фронтмен гурту «Антитіла»), *DOROFEEVA*, *KOLA*, *LAUD*, телеведучі К. Осадча і Т. Мірошниченко, подружжя спортсменів М. Романчук і М. Бех. Зйомки відбулися 27 вересня в місті Тампере.

Світові митці продовжують висловлювати свою підтримку Україні – словами та діями. Зокрема іменитий режисер, сценарист та продюсер Кшиштоф Зануссі (Польща) від початку широкомасштабного вторгнення прихистив у себе шість українських сімей. Митець поділився, що активно стежить за новинами з України. «Я ж теж свого часу пережив війну. І для мене це щось, що нагадує дитинство. Я добре знаю, який то жах!», – додав він. Фінська письменниця Софі Оксанен написала два матеріали – велику колонку «Війна путіна з жінками» для литовського журналу *LRT* (опубліковано 12 вересня), в якій аналізує масові згвалтування цивільного населення російською армією як один із методів ведення війни росії проти України, та огляд про російську літературу «Вона народилася під парасолькою імперіалізму» для телерадіомовної компанії Фінляндії *Yle* (15 листопада), у якій показує як непомітно для західного світу розвивався російський колоніалізм. Відома письменниця Джоан Роулінг (Велика Британія) поширила у твітері відео зі звільненої Харківщини зі словами «Слава Україні!» та синьо-жовтим прапором. Соліст культового американського гурту *Red Hot Chili Peppers* Ентоні Кідіс вийшов на сцену з українським прапором під час концерту в Маямі, 1 вересня команда опублікувала відповідне фото у фейсбуці з підписом «Любимо Україну». 16 вересня інтернаціональний панк-рок гурт *Gogol Bordello* (США), заснований вихідцем з України Є. Гудзем, випустив свій восьмий альбом «*Solidaritime*». Головними темами нової роботи стали виживання, мужність та війна в Україні. До альбому увійшло 13 композицій, зокрема пісні, створені за участі С. Жадана та гурту *KAZKA*. Співак Лео (Республіка Корея) записав українською кавер на трек Н. Дорофєєвої та А. Пивоварова «Думи». Це вже не перша пісня, яку хлопець присвятив українцям. Британський рок-гурт *Bring Me The Horizon* випустив жовто-блакитні бандани з написами «Слава Україні! Героям Слава!» для допомоги київським волонтерам з *Cats On Mars*, які рятують котів під час війни (у продажу з 15 вересня). Ще один британський гурт – *Florence + The Machine* – виставив на благодійний продаж оригінальний журнал «*Lace Monsters*» із кадрами довоєнного Києва, які учасники зробили під час зйомок кліпу в Україні у 2021 році. Зібрані кошти гурт передасть до українського благодійного фонду *Future for Ukraine*. Голлівудська акторка Міла Куніс, яка народилася і 8 років прожила у Чернівцях, закликала світ пам'ятати про війну в Україні. У коментарі виданню *Page Six* від 30 вересня вона зізналася, що боїться, що люди звикають і не реагують на цинічні обстріли росії мирних людей і українських міст.

До 150-річчя від дня народженні С. Крушельницької

В Україні

23 вересня Україна разом із світовою спільнотою та під егідою ЮНЕСКО відзначила 150-річчя з дня народження С. Крушельницької – «ідеальної оперної співачки» та «найпрекраснішої і найчарівнішої Баттерфляй», як її називав Дж. Пуччіні. З цієї нагоди 23 вересня – 2 жовтня Львівська національна філармонія за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України організувала цикл святкових подій під гаслом «Соломія Крушельницька. Український діапазон у світовому оперному контексті». Партнерами заходів виступили: ЮНЕСКО, Посольство Італійської Республіки в Україні, Інститут італійської культури в Києві, Міжнародний фестиваль Дж. Пуччіні (Італія), Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти, Музично-меморіальний музей ім. С. Крушельницької у Львові, Львівський державний музичний ліцей ім. С. Крушельницької. Центральною подією святкування став Гранд-концерт світової оперної музики з репертуару С. Крушельницької «Соломія. Brava!», яким диригував Альберто Веронезі (Італія), художній та музичний директор Міжнародного фестивалю Дж. Пуччіні в Торре-дель-Лаго (проводилася онлайн-трансляція). Веронезі прибув разом із генеральним директором Фестивалю Дж. Пуччіні – Франко Моретті. Гості привезли раритетні фотографії, афіші С. Крушельницької зі своїх архівів та один документ, оприлюднення якого очікується. Власне, життя і творчість легендарної співачки були тісно пов'язані з Італією, тож не випадково ще один концерт мав назву «Італійський вечір». Він запропонував шедеври італійського оперного мистецтва у перекладі для гітари та інші композиції у виконанні гітариста-віртуоза Сімоні Онніса (Італія). Також до проекту увійшли: опера «Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні, балет «Повернення Баттерфляй» Дж. Пуччіні – М. Скорика, драма «Саломея» за поетичним сценарієм Н. Давидовської, виставка «Історія тріумфу», лекція-концерт «Відома та невідома Крушельницька», презентація книги О. Балабка «Кімоно для Баттерфляй» і концерт юних музикантів «Діти – Соломії».

Інформаційна безпека

В Україні

Гете-Інститут в Україні разом із науково-популярним медіа «Куншт» організували оплачувану онлайн-майстерню для активістів та медійників, присвячену медіаграмотності та протидії фейкам – «Mediengeist». Учасників навчатимуть основам фактчекінгу та етики, сторітелінгу, захисту інтелектуальних прав, використанню нових цифрових інструментів для залучення аудиторії. Серед лекторів – Кортні Гардінг з *Meta*, Брем Алкема з *DROG*, Фелікс Гедтке з *NowHere Media*, О. Довженко з «Детектор медіа», В. Смирнов зі *Spiilka*. Також у межах проекту можна отримати до 36 тис. євро на реалізацію власних ідей. Проект стартував у вересні і триватиме по січень 2023 року. «Mediengeist» є складовою частиною комплексного пакета заходів, на які Міністерство закордонних справ Німеччини виділяє кошти з додаткового бюджету на 2022 рік, щоб пом'якшити наслідки загарбницької війни росії проти України.

Медійні організації та державні органи України підписали спільне звернення до Європейської комісії та менеджменту *Euronews* із вимогою переглянути редакційну політику цього міжнародного телеканалу і не транслювати маніпулятивні матеріали про війну в Україні, що поширюються в його російськомовній версії. Відповідного відкритого листа було надіслано 13 вересня до головного офісу *Euronews* у м. Ліоні, до інвестиційної компанії *Alpac Capital*, яка нещодавно придбала контрольний пакет акцій телекомпанії *Euronews* і заявила про необхідність посилити її «європейську ідентичність», до Європейської комісії, яка субсидує мовника. Лист – результат об'єднаних зусиль провідних українських медіагруп, Міністерства культури та інформаційної політики України, Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення, Національної суспільної телерадіокомпанії України, Інституту масової інформації, інших організацій і медіа.

Національна рада з питань телебачення і радіомовлення звернулася з відкритим листом до учасників найбільшого європейського форуму технологій телевізійного і радіообладнання – *International Broadcasting Convention*, що 9–13 вересня проходив у Амстердамі. Український регулятор закликав припинити будь-яку підтримку та розірвати усі контракти з російськими телерадіокомпаніями, які де-факто є фабриками брехні.

За кордоном

31 серпня – 2 вересня у Празі (Чехія) відбулася 26-та щорічна конференція «Форум 2000» на тему «Очевидна та наявна загроза демократії: як реагувати?». Значною мірою подія була присвячена Україні та надіслала сильний сигнал солідарності з українським народом. До того ж у рамках конференції було організовано спеціальний «Форум для України». Серед основних обговорених тем: вступ України до ЄС, проблеми повоєнного оновлення країни, розслідування воєнних злочинів, скоєних росією в Україні, російська пропаганда тощо. Участь у дискусіях взяли політики та експерти з різних країн. Символічно під час відкриття форуму до учасників звернувся президент України В. Зеленський. Серед іншого він закликав скасувати в ЄС трансляцію російських державних телеканалів та заборонити в'їзд до Європи російським пропагандистам. Одним із підсумків події став «Празький маніфест за вільну Україну», в якому підписанти рішуче засуджують агресію РФ і вітають статус кандидата, який ЄС надав Україні, закликають європейські інституції рухатися вперед якомога швидше та не відкладати надання додаткової підтримки Україні.

На початку вересня дочірня компанія *Google – Jigsaw* (США) – розпочала кампанію протидії російській дезінформації про українських біженців у Польщі, Словаччині та Чехії. Психологи з університетів Кембриджа та Брістоля у співпраці з *Jigsaw* створили 90-секундні ролики, покликані зробити користувачам «щеплення» від шкідливого контенту в соціальних мережах. Кампанія спрямована на підвищення стійкості до маніпулятивних та негативних наративів проти біженців і проходить у партнерстві з місцевими неурядовими організаціями, фахівцями з перевірки фактів, експертами з дезінформації.

3 вересня українці Нью-Йорка (США) провели на Таймс-Сквер акцію протесту з метою розвінчання брехливих міфів кремля про Україну, українців і все українське. Учасники маніфестації засудили поширення медіа, зокрема за межами рф, російської пропаганди, цинічних рашистських наративів, системних фейків і викривлених фактів про минуле та сьогодення України. Організатор заходу – *Razom for Ukraine*.

28 вересня на шпальтах видання *The Financial Times* (Велика Британія) опубліковано блог міністра культури та інформаційної політики України О. Ткаченка щодо ініціативи створення «Інформаційного Рамштайна».

Дні культури В Україні

Україна долучилися до відзначення Днів європейської спадщини – загальноєвропейської ініціативи, яку в 1991 році офіційно започаткувала Рада Європи. Тема цього річного циклу заходів – «Стала культурна спадщина» – покликана привернути увагу до змін навколишнього середовища, розмаїття культурної спадщини та досягнення Цілей сталого розвитку 2030. Різноманітні культурно-освітні заходи до Днів європейської спадщини провели у Києві, Львові, Івано-Франківську, Чернігові, Вінниці, Полтаві та Умані. При цьому у Львові ініціативу провели під локальною темою «Втрачене. Збережене. Відновлене», яка підняла тему війни.

За кордоном

8 вересня у Литві стартували Дні європейської спадщини, де говорили також про знищену росіянами українську культурну спадщину. За допомогою відеозв'язку з вітальним словом до литовців звернулася заступниця міністра культури та інформаційної політики України К. Чуєва. Урочисте відкриття заходів відбулося у Василіанському монастирі св. Йосафата і Храмі Пресвятої Трійці у Вільнюсі – місцях, які є символами спільної спадщини України та Литви. Храм у 1514 році разом із дзвіницею збудував на знак подяки за перемогу під Оршею над московитами князь Костянтин Острозький.

Цьогоріч до Днів європейської спадщини українська художниця-керамістка З. Скоропаденко в ролі куратора створила сценографію для чотирьох європейських міст – Вілен-су-Малікорна, Лігрона, Курсель-ла-Форе (Франція) та Монако (Князівство Монако). Варто зазначити, що спільна робота З. Скоропаденко й французького кераміста Бернара Вітура «Велике Серце Вілену», створена торік для містечка Вілен-су-Малікорн, увійшла до списку Європейської спадщини і стала центральним туристичним об'єктом міста.

12–19 вересня проходив Тиждень України в Кувейті. Подію відкрив День Народження Шейхи Інтісар, присвячений українській культурі. На заході відбулася презентація артпроекту *Save Ukr(AI)ne* – це 10 згенерованих штучним інтелектом картин про порятунок дітей від російсько-української війни. Також було представлено роботи українських дизайнерок О. Полонець та Х. Зборошенко (бренд *Oliz*). У музичній програмі свята виступив композитор і піаніст Є. Хмара. 13 вересня у Посольстві Польщі в Кувейті відбулася презен-

тація виставки «Мамо, я не хочу війни», яку було втілено у рамках польсько-українського проєкту «1939–45 Польща / 2022 Україна». А 14 вересня у приміщенні Посольства Великої Британії в Кувейті проведено Вечір на підтримку України. У цих заходах також узяв участь Є. Хмара. До того ж під час Тижня України в Кувейті музикант дав гранд-концерт в *Yarmouk Cultural Centre* та виступив у концертному залі *Al-Hashimi Boat* (найбільший дерев'яний корабель у світі).

27 вересня у місті Антеліяс проведено День української культури у Лівані. Він запропонував Гала-концерт за участі української етноспівачки *Illaria* та фольклорних колективів місцевої української громади; виставку від ліванської артгалереї «Exode», на якій ліванські та українські митці представили свої роботи як благодійний внесок на підтримку України; виставку арабомовних видань Посольства України у Лівані; благодійний ярмарок, організований Громадою українців Лівану. Також під час заходу відбулося закриття V Українського кінофестивалю у Лівані, який розпочався 17 вересня і охопив Бейрут, Тріполі, Тір і Захле. До програми увійшли стрічки «Захар Беркут» А. Сеїтаблаєва та Дж. Вінна, «Мої думки тихі» А. Лукіча й «Український Ліван» І. Осташа та С. Литвинова.

Закордонне українство В Україні

9 вересня у залах Брами Заборовського Національного заповідника «Софія Київська» в межах фестивалю «Княжа родина / Regio genus» відбулася презентація колекції авторських ляльок «Князівни та княгині». Його організаторками стали Тетяна Золочевська (Бремен, Німеччина) та Ніна Хаген (Осло, Норвегія). Виставковий проєкт присвячено дружинам та донькам князів Русі-України X–XIII століття, жінкам княжих родів Гольшанських, Острозьких тощо. До експозиції увійшло 70 авторських ляльок, виготовлених майстринями з різних куточків України, а також українками з Норвегії та Німеччини.

У вересні в рамках Міжнародної грантової премії Говорунів, яку Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному щорічно проводить спільно з співзасновницею гранту – Олесею Говорун (США), на території музею постав артпроєкт «Велике чаювання» художниці-керамістки З. Близнюк (творчий псевдонім *Zina Twin*).

15 вересня Івано-Франківськ відвідала делегація представників Союзу українців Румунії на чолі з головою організації, депутатом румунського парламенту Миколою-Мирославом Петрецьким. У рамках виконання Меморандуму про співпрацю між Івано-Франківською облдержадміністрацією та Союзом українців Румунії нашої діаспорі було передано більше тисячі україномовних книг вартістю понад 84 тис. грн.

Своєю чергою Публічна бібліотека імені Лесі Українки в Києві зібрала та передала книги для українців Фінляндії. Це видання українських авторів і переклади іноземних бестселерів.

За кордоном

16–18 вересня в Торонто відбувся *26-th Bloor West Village Toronto Ukrainian Festival*, який був заснований під егідою Конгресу Українців Канади і

став найбільшим вуличним українським фестивалем у Північній Америці. Тема цього річного заходу – подяка всім громадам та країнам, які підтримують Україну у боротьбі з росією. У фестивалі взяли участь понад 60 музикантів і співаків, гуртів, ансамблів, хорів і танцювальних колективів з Канади, Сполучених Штатів, Австралії та України. Хедлайнером музичної програми виступила українська співачка та авторка пісень *Jerry Heil* (Я. Шемаєва). Важливою подією форуму стала презентація імерсивної виставки «Україна: Земля хоробрих», яка показує війну зсередини через використання документальних матеріалів. За 4 дні показів виставку відвідали 1000 глядачів, серед яких – Надзвичайний і Повноважний Посол України в Канаді Ю. Ковалів, міністерка закордонних справ Канади Мелані Жолі, прем'єр провінції Онтаріо Даг Форд, міністр культури, туризму та спорту Онтаріо Ніл Лумсен, депутати парламенту Канади та Онтаріо, президенти Світового та Канадського Конгресу Українців тощо. Український фестиваль також презентував інтерактивні мистецькі інсталяції «Двері» та «Машина для промивання мізків», провів Марш солідарності, Фестиваль українського кіно і традиційний ринок мистецтв та ремесел.

2 вересня в Гаазі відбулася щорічна міжнародна культурна подія – *Embassy Festival*, у якій взяли участь Фондація «Українці в Нідерландах» разом із Посольством України в Королівстві Нідерланди. На фестивалі традиційно презентували страви національної кухні. У музичній програмі виступили українські артисти Д. Шуров (соліст гурту *Pianoboy*) та бандуристка М. Круть (сценічний псевдонім *KRUTЬ*). Усі зібрані кошти підуть на допомогу ЗСУ.

Посольство України в Туреччині та Українська спілка в Анкарі організували роботу національного стенду на *Міжнародному фестивалі культур Dinya Kültürleri Festivali*, який відбувся 23–24 вересня в галереї сучасного мистецтва *CerModern*. На стенді розмістили світлини проєкту «Листівки з України», що демонструють руйнування української спадщини, спричинені російським вторгненням. Також на майданчику було представлено зразки народної творчості, продукцію патріотичного проєкту *PeaceAnka*, вироби з батику від майстрині А. Полат тощо. На сцені фестивалю виступили ансамбль народного танцю «Квіти України» та ансамбль української пісні «Роксолана», які діють при Українській спілці в Анкарі, а також ансамбль кримськотатарського танцю «Джиїн».

Українці Румунії презентували національну культуру на різних культурних заходах. Зокрема українська громада долучилися до IX Фестивалю етнічних меншин у Парку троянд у Тімішоарі, який відбувся 16–17 вересня. 24 вересня Арадська філія Союзу українців Румунії за підтримки мерії Пинкота провела у місті 5-й Концерт української релігійної музики. А 25 вересня Бухарестська філія Союзу українців Румунії організувала у столиці захід, присвячений 120-річчю від народження українського письменника Ю. Яновського.

Із 3 вересня до 30 жовтня у Національному музеї образотворчого мистецтва міста Неукен (Аргентина) тривала фотовиставка «Зображення України», в яку свій внесок зробила місцева філія Українського культурного товариства «Просвіта». Попередньо світлини експонувалися у будівлі законодавчого органу провінції Неукен.

4 вересня у Краківській філармонії відбувся урочистий концерт репрезентативного чоловічого хору Об'єднання українців Польщі «Журавлі» з нагоди 50-ї річниці творчої діяльності колективу. Перед початком концерту колектив отримав Подяку Генерального консульства України в Кракові за вагомий, багаторічний внесок у збереження національної ідентичності українців у Польщі, а також популяризацію української культурної спадщини.

24 вересня українська діаспора на чолі з Об'єднанням українців у Франції провела в Парижі кількатисячний музичний технопарад на підтримку України. Захід відбувся під лозунгом: «Всі разом, із музикою, підтримуємо українську армію задля визволення усіх територій, окупованих російською армією колонізаторів».

23 вересня завдяки зусиллям активістів української спільноти Відня та за підтримки Посольства України в Республіці Австрія у місті почав курсувати трамвай із символікою України #StandWithUkraine та QR-кодом рахунку підтримки наших громадян. Дизайн трамваю безпосередньо пов'язаний з мистецькою спадщиною Г. Нарбути. Оформлення проекту зробила графічна дизайнерка з харківської артстудії *Grafprom* М. Норамян. Українська айдентика покликана нагадувати мешканцям та гостям цієї європейської столиці про війну РФ проти України та важливість підтримки українського народу. Трамвай курсуватиме три місяці.

Мистецькі заходи

За кордоном

У межах Сезону культури Велика Британія / Україна, який спільно втілюють Британська Рада та Український інститут, з 28 вересня до 1 жовтня в Оксфорді проходив фестиваль *Bouquet Kyiv Stage*. Подія також відкрила Тижні культури України 2022 – ініціативу, яку започаткували навесні цього року *Cherwell College Oxford, Oxford University Ukrainian Society* та культурний центр «Дім Майстер Клас» на підтримку України та українського культурного надбання. Фестиваль традиційно запропонував насичену мультимедійну програму. Серед головних подій: концерт музики В. Сильвестрова у виконанні Камерного хору «Київ», яким відзначили 85-ліття маестро і почесним гостем якого він став особисто; світові прем'єри українських композиторок В. Польової та Г. Кузіної-Рождественської у виконанні британського хору *Apollo5*; гранд-концерт британського оркестру *Orchestra of St John's* під керівництвом Джона Лаббока у Шелдонівському театрі. Також було організовано фотовиставку О. Гляделова «Війна» – світлини, зроблені в Ірпіні, Бучі, Харкові, Запоріжжі та інших зруйнованих містах України; музично-візуальний перформанс «Триб'ют до творчості Марії Примаченко»; музичний перформанс *Face the Future* від українського дизайнера Ф. Возіанова; розмова із генеральною директоркою Національного заповідника «Софія Київська» Н. Куковальською; кінопокази. Головний меседж *Bouquet Kyiv Stage* – подяка Великій Британії від України.

У вересні за підтримки Українського інституту та Посольства України у Франції стартував новий сезон проекту «Українська весна», мета якого – забезпечити якісний український контент у французькому експертному культурному полі, розширити фахові дискусії щодо історії та культури України і засобами

культури й мистецтва спростувати хибні уявлення французів про Україну. Ініціатива здійснюється за сприяння Благодійного фонду *Dofa Fund* та Агентства США з міжнародного розвитку (*USAID*). Проєкт, започаткований на волонтерських засадах, розпочався навесні. З квітня по липень було проведено 22 публічні події: дискусії, лекції, кінопокази, літературні зустрічі, концерти, театральні перформанси, виставки. Учасниками заходів стали А. Курков, Н. Ворожбит, З. Звиняцьківська, Д. Бадьор, І. Карпа, К. Бабкіна та інші. У новому сезоні, який триватиме з вересня по лютий 2023 року, заплановано орієнтовно 50 подій. Наразі відбулися: перформанс А. Кахідзе «Метод конструювання політичної правди» у Центрі Жоржа Помпіду в рамках фестивалю *Extra!* (18 вересня), а також виставка художниці «Покоління жінок та рослин» в Українському культурному центрі в Парижі (22 вересня – 27 жовтня); виставка Н. Кравцова «Pornfood» у галереї «Arts Factory» (3 вересня – 15 жовтня). Також з 27 вересня по 7 жовтня в рамках «Української весни» втілено блок подій «Ми з Харкова»: зустріч із директоркою ЄрміловЦентру Н. Івановою; відкрите інтерв'ю директорки Харківського літературного музею Т. Пилипчук французькому журналісту і письменнику Реджинальду Гайяру; лекція Я. Цимбал про харківський літературний авангард 1920-х років «Україна обирає Європу: шалені 20-ті, культурний вибух і його наслідки»; виставка дитячих робіт «Під землею і на землі» від студії *Aza Nizi Maza*.

За підтримки Генерального консульства України в Барселоні та органів місцевої влади Мальграт-де-Мар та Барселони (Іспанія) на площах цих міст відповідно 17 та 18 вересня було проведено VIII Міжнародний фестиваль «Ucrania Fest». Захід присвятили мужнім і нескореним захисникам України. Святкова програма включала концерт, український ярмарок, презентацію кінострічки З. Буадзе «Мати апостолів», аукціон автентичних робіт українських митців, показ колекцій українських дизайнерів, дефіле в українському старовинному етнічному вбранні та майстер-класи.

Музика

В Україні

24 вересня – 2 жовтня проходив XXXIII Міжнародний фестиваль «Київ Музик Фест», який цього року відбувся силами ентузіастів. Фінансову підтримку форуму, зокрема, надали Міністерство культури та національної спадщини Республіки Польща, місто Варшава, Польське товариство авторів *ZAiKS*, котре працює спільно з Міжнародною конфедерацією товариств авторів і композиторів *CISAC* і Фондом *Creators for Ukraine* (Польща), Фондація «Pro Musica Viva», Польський інститут в Києві, а також меценати з Польщі, США, Канади, Великої Британії, Швейцарії, Італії, Болгарії, Грузії та Кувейту.

З 7 вересня по 15 жовтня у Львові та Кропивницькому відбувся Міжнародний музичний фестиваль «Великі Творці – Роман Палестер», організований Львівською національною філармонією ім. М. Скорика та Асоціацією першокласних ініціатив (Польща). Фестиваль присвячено Роману Палестеру (1909–1989), уродженцю Снятина, що на Івано-Франківщині, якого в середині 40-х рр. XX ст. вважали одним із провідних польських композиторів та називали насту-

пником К. Шимановського. Через еміграцію ім'я митця було штучно викреслене комуністичним режимом з культурного контексту Польщі. Фестивальні локації форуму обрані не випадково: у Львові Р. Палестер навчався та творив, а у Кропивницькому (колишній Єлизаветград) провів молодість К. Шимановський. Окрім музики патрона, яка вперше звучала в незалежній Україні, до фестивальної програми увійшли твори українських та польських композиторів різних генерацій. Польсько-українським також був склад виконавців: флейтистка Марія Перадзинська, віолончеліст Томаш Штраль, піаністи Войцех Кубіца, Анджей Верцінський та Славомір Вільк, скрипаль Н. Пилатюк, диригенти В. Сивохіп, І. Пилатюк та С. Хоровець, Струнний квартет «Фенікс», Академічний симфонічний оркестр Львівської національної філармонії та Львівський камерний оркестр «Академія». Артдиректором фестивалю став В. Сивохіп, а директором – Ян Копрович. Загалом форум запропонував 12 подій: науковий симпозіум «Роман Палестер. Життя і творчість», сім концертів, майстер-класи для флейтистів та віолончелістів.

Упродовж 25–29 вересня в Україні тривали «Польсько-українські музичні діалоги», які вже традиційно організував знаний польський диригент Роман Ревакович зі своєю Фундацією «Pro Musica Viva». Маестро має українське коріння і уже багато років розбудовує польсько-українські культурні взаємини. Перший концерт циклу «Польсько-українські музичні діалоги» відбувся 25 вересня в Концертному залі Національної музичної академії України в рамках ХХХІІІ Міжнародного фестивалю «Київ Музик Фест». Наступні концерти приймали Житомирська, Кропивницька і Черкаська філармонії (26, 28 і 29 вересня відповідно). Звучала музика українських і польських композиторів у виконанні піаніста Д. Таванця і Національного ансамблю солістів «Київська камера» під орудою Романа Реваковича. До програми увійшли твори В. Сильвестрова, Є. Станковича, К. Пендерецького, Г. Гурецького, В. Лютославського та ін. Концертний проект відбувся у співпраці зі Спілкою композиторів України, Національною музичною академією України та зазначеними філармоніями. Захід фінансово підтримали Міністерство культури та національної спадщини Польщі, місто Варшава, фонд *Creators for Ukraine* (яким керує CISAC у співпраці із ZAiKS) та Польський інститут у Києві.

10 вересня Національний будинок органної та камерної музики України відкрив свій 42-й концертний сезон великим міжнародним проектом – «Клаудіо Монтеверді. Вечірня». Його втілили Ансамбль класичної музики ім. Б. Лятошинського й музиканти італійського барокового оркестру *Cremona Antiqua* під орудою Антоніо Греко (Італія), всесвітньо визнаного фахівця з виконання старовинної музики. Твір «Vespro della Beata Vergine» («Вечірня Пресвятої Богородиці») К. Монтеверді виконано у традиціях історично поінформованого виконавства, із залученням інструментів, що були поширені у XVII ст., щоб максимально наблизитись до задуму композитора. Подія наживо транслювалася з Колонного залу ім. М. Лисенка Національної філармонії України.

23 вересня в Національній філармонії України з прямою онлайн-трансляцією відбувся концерт «Лятошинський, Айвз, Шуберт» у виконанні Академічного симфонічного оркестру закладу під керівництвом Міхеїла Ме-

набде (Грузія). Музикант тісно пов'язаний з Україною: тут він здобув фах диригента, створив сім'ю, десять років жив у Києві (шість з яких працював у столичній філармонії). Своїм приїздом митець хотів передусім підтримати моральний дух українців.

З 29 вересня по 1 жовтня у Дніпрі в змішаному форматі проходив Третій міжнародний симпозіум «Актуальні питання східноєвропейської етномузикології», організований Дніпропетровською академією музики ім. М. Глінки спільно з відділом етномузикології Центру науки Академії музики і театру Литви. Тема заходу – «Вектори наукових досліджень традиційної музики у XXI столітті». У симпозіумі взяли участь етномузикологи, етнохореологи та етнологи з України, Литви та Латвії.

За підтримки ініціативи *Music Export Ukraine* у межах проекту *MusicAIR*, що фінансується ЄС, 12 вересня українська співачка І. Лобанок з дуету *Krapka;КОМА* та литовська виконавиця *Bjelle* випустили кліп «Not a Pop Song». Іронічно-саркастична пісня розказує про буденність українців під час війни. А 14 вересня відбулася прем'єра пісні «Вітер віє» від українських виконавиць *alyona alyona* (О. Савраненко) та *Jerry Heil* (Я. Шемаєва) і польського репера *Gedz*. За основу взято приспів із однойменної козацької думи.

За кордоном

5 вересня від імені президента В. Зеленського вручено «Нагороду миру від України» світовому лідеру у сфері музичної індустрії – компанії *Universal Music Group (UMG, Нідерланди – США)* на знак визнання підтримки гуманітарних зусиль у регіоні та історичної ролі музики у сприянні миру. Відзнаку голові та генеральному директору *UMG* у Центральній Європі, очільнику німецької компанії звукозапису *Deutsche Grammophon* Франку Брігманну вручила віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції О. Стефанішина під час спеціальної церемонії у штаб-квартирі *Universal Music Belgium* у Брюсселі.

6 вересня в рамках Берлінського музичного фестивалю *Musikfest Berlin* відбувся виступ Національного одеського філармонійного оркестру під керівництвом головного диригента Гобарта Ерла. Солісткою українського вечора стала піаністка Т. Стефанович. До програми увійшли твори М. Скорика, М. Лисенка та уродженця Криму А. Караманова, які відображають історію музики та культури України, а також Друга симфонія Яна Сібеліуса. Подію організовано у співпраці з Фондом Берлінського філармонійного оркестру і за підтримки уповноваженої Федерального уряду Німеччини з питань культури та ЗМІ Клаудії Рот.

VII Міжнародний фестиваль мистецтв «Оksamитовий сезон в Одеській опері», який цьогоріч отримав назву «The art of Victory», представив дві закордонні події. 25 вересня в рамках III Міжнародного фестивалю мистецтв «MUSAS» (Португалія) відбувся концерт солістів Одеської опери – з. а. України В. Горая та А. Ткачук у супроводі симфонічного оркестру міста Коїмбра під орудою головного диригента театру В. Чернухо-Воліча. Концерт пройшов у амфітеатрі давньоримського міста Конімбрига, що неподалік містечка Кондей-

ха-а-Нова. У програмі прозвучали світові оперні хіти та твори українських композиторів. А 1 жовтня у стародавньому амфітеатрі Одеон в Афінах (Греція) Одеський національний академічний театр опери та балету презентував балет «Жизель» А. Адана. За диригентським пультом – В. Чернухо-Воліч.

З 20 вересня по 1 жовтня у Римі, в комплексі *Auditorium Parco della Musica Ennio Morricone* (Італія), під гаслом «Ноти миру для України» пройшов Фестиваль «*Insieme*» («Разом»). Програма складалася із шести концертів, у яких виступили піаністи А. Баришевський та І. Овчаренко, скрипалька А. Петришак, артисти Академічного симфонічного оркестру Харківської філармонії на чолі з н. а. України Ю. Янком тощо. Звучали твори світових та українських класиків, а також композиції, створені під час російської війни проти України.

4–8 вересня проведено VIII Дні української музики у Варшаві, ініціатором та незмінним художнім директором яких є Роман Ревакович, а організатором – Фундація «*Pro Musica Viva*». Проект створено з метою популяризації і репрезентації українського музичного мистецтва в Польщі. Локаціями заходу стали Концертний зал Національної філармонії Республіки Польща та Концертна студія Польського радіо ім. В. Лютославського. Програма включала три концерти: «Фортепіанний речиталь», який презентував музику В. Сильвестрова у день 85-ліття маестро; «Камерний концерт» – твори Л. Грабовського, О. Безбородька, Ю. Ланюка, О. Щетинського, а також «Ораторіальний концерт» – композиції О. Шимка, З. Алмаші та симфонію-реквієм Б. Фроляк «Праведная душе» на вірші Т. Шевченка. Виконавцями стали знані музиканти обох країн: хор та оркестр Національної філармонії Польщі, ансамбль *Chain Ensemble*, створений під патронатом Товариства ім. В. Лютославського, диригенти Роман Ревакович і Анджей Бауер, піаніст Д. Чоні. Цьогоріч фестиваль повністю профінансували польські установи: Банк крайового господарства *BGK* та фонд *Most the Most*, які виступили головними партнерами заходу; Міністерство культури та національної спадщини Республіки Польща у співпраці з Національним інститутом музики і танцю; Варшава надала третій транш у рамках своєї трирічної програми дотації фестивалю.

18 вересня у Вроцлаві представлено світову прем'єру ораторії «Вирій» українського композитора О. Шимка у виконанні Симфонічного оркестру Варшавської національної філармонії, Національної заслуженої академічної капели України «Думка», Ансамблю української автентичної музики «Божичі», солістки Т. Журавель і лірника А. Ляшука під керівництвом Романа Реваковича. Подія відбулася під час Національного музичного форуму ім. В. Лютославського та на завершення *LVII Міжнародного фестивалю Wroclavia Cantans*.

У рамках *V Фестивалю класичної музики Mariupol Classic*, який цьогоріч уперше відбувся за межами рідного міста через російську окупацію, 21 вересня у Гданську, в Польській Балтійській філармонії ім. Ф. Шопена, відбувся «Концерт Солідарності». У ньому взяли участь Маріупольський муніципальний камеральний оркестр «Ренесанс» та Академічний камерний оркестр «Віртуози Львова». Лунала музика польських та українських композиторів.

22 вересня у рамках співпраці між польським джазовим фестивалем *Szczecin Jazz Festival* та фестивалем «Джаз на Дніпрі» у Лагувському ландшаф-

тному парку в Польщі відбувся концерт, який об'єднав давніх друзів українського форуму. У ньому взяли участь українські, польські та американські виконавці. Подія транслювалася через найбільшу стримінгову платформу *JazzCorner.com*. Партнером трансляції та інформаційного супроводу події виступив Український інститут.

VII Національний проєкт «Українська Пісня / Ukrainian Song Project» через війну вперше відбувся не у Львові, а в Гданську (Польща). Фестиваль проведено 18 вересня, а 14 жовтня українські телеканали показали телеверсію події. Учасниками заходу стали виконавці *ALEKSEEV*, Злата Огневич, *TARABAROVA*, гурти *KAZKA*, *TVORCHI* тощо. Захід був благодійним, частину отриманих коштів буде спрямовано на допомогу дітям, які постраждали під час війни в Україні. Також у рамках фестивалю втілено проєкт «Польські діти – дітям України».

Напередодні свого 120-річного ювілею Академічний симфонічний оркестр Львівської національної філармонії завітав до Польщі з двома концертами під керівництвом В. Сивохіпа. 15 вересня колектив презентував програму української музики у Штумі. А 16 вересня музиканти виступили спільно із флейсткою Івною Глінкою у Квідзині.

Харківський національний академічний театр опери та балету ім. М. Лисенка / Схід Опера втілює низку заходів у межах свого гуманітарного гастрольного туру «Європейський шлях». 3 вересня провідні солісти театру – з. а. України О. Ширяєва, І. Бондаренко, А. Даніч, С. Крижненко та концертмейстерка О. Григор'єва – представили багату музичну спадщину України на фестивалі *Mareena* у Братиславі. На цьому форумі представники різних національностей, які живуть у Словаччині, демонструють свою культуру та традиції (після повномасштабного вторгнення РФ в Україну Словаччина стала постійним місцем перебування частини харківського театру). Низку подій було організовано в іншому словацькому місті – Габчиково. 9 вересня там відбувся сольний концерт О. Кочедикова «Взяв би я ... гітару». 18 вересня концертмейстерка групи арф симфонічного оркестру Схід Опера Л. Клевцова представила творчий вечір «Чарівна арфа». 21 вересня проведено Вечір камерної вокальної музики, програма якого складалася виключно з українських мелодій. 23 вересня відбулася творча зустріч із ансамблем скрипалів «СХІД OPERA Violini», художньою керівницею та ідейною натхненницею якого є Н. Чистякова. Спеціально для вечора колектив підготував нову концертну програму «The best HITS», у центрі якої – твори українського композитора В. Скуратовського. А 11 вересня у містечку Веймар, у соборі Пресвятого Серця Ісуса (Німеччина), відбувся органно-вокальний концерт з. д. мистецтв України Д. Морозова та з. а. артистки України О. Ширяєвої. Артисти представили твори Й. С. Баха, Д. Букстехуде, Г.Ф. Генделя, Г. Бьома, Л. Дакена та дві «Ave Maria» – італійця Дж. Каччіні та українця В. Самофалова.

23 вересня під час *European Jazz Conference* – щорічної події, яка збирає провідних професіоналів джазового сектору в Європі і цього року проходила у Софії, відбувся спеціальний блок солідарності з Україною. На ньому виступив український дует у складі електронного музиканта *Koloah* (Д. Авксент'єв) та

трубача Денніса Аду з попереднім представленням від М. Бондаренко, програмної менеджерки напряму «Музика» Українського інституту. Конференцію спільно організували *Europe Jazz Network (EJN)* і *A to Z Foundation* (член *EJN*, який проводить фестиваль *A to JazZ*). Підтримку події надали Міністерство культури Болгарії та Програма ЄС «Креативна Європа», яка фінансує *EJN* на період 2022–2024 рр.

У межах програми Українського інституту *Extra Sound*, яка представляє українських музикантів на ключових подіях міжнародної музичної індустрії, українську музику змогли почути одразу на двох європейських фестивалях. Електронний гурт *Krapka;КОМА*, музичний проєкт «Тонка», тріо *Junket* і *Love'n'Joy* взяли участь у музичному шоукейсі *Reeperbahn Festival*, який 21–24 вересня приймав Гамбург (Німеччина). Своєю чергою тріо *Ragapop*, дует *Kurs Valüt* та інді-поп гурт *Disappeared Completely* виступили на шоукейс-фестивалі *Waves Festival*, який проходив 8–10 вересня у Відні (Австрія). Цього року українська делегація прагнула показати, що музична індустрія в Україні знаходиться на якісно високому рівні і війна не зможе зупинити її розвиток.

З нагоди 31-ї річниці Незалежності України Посольство України в Португалії спільно з муніципальною владою Кашкайш організувало 29 вересня у Конгресовому центрі Ешторілу концерт «STAND FOR FREEDOM».

У вересні під егідою Міністерства закордонних справ України стартував креативний культурно-дипломатичний проєкт *Ukrainian Music Magic Tour*. У ньому беруть участь поет та історик В. Драбчук і музикант-мультиінструменталіст В. Сказків. 1–19 вересня відбувся польський етап туру, який охопив Краків, Варшаву, Члухув, Гданськ, Сопот та Познань. А 22–26 вересня музично-поетичні виступи організували у Празі (Чехія). Зібрані під час туру кошти будуть передані на потреби волонтерських організацій, які допомагають українській армії та вимушено переміщеним українцям.

Українські виконавці різних музичних стилів і напрямів гастролують за кордоном, щоб нагадати про війну в нашій країні та зібрати кошти на численні потреби для військових та цивільних. Зокрема 20 вересня – 6 жовтня Національна заслужена капела бандуристів України ім. Г. Майбороди здійснила благодійний європейський тур «З Україною в серці», третій за час повномасштабного російського вторгнення. Музиканти виступили у містах трьох країн: Перемишлі, Бельско-Бялій, Ярославі, Загір'ї, Мелеці, Коросні (Польща), Брно, Празі (Чехія), Граці та Відні (Австрія). Під час віденського концерту до колективу приєдналася оперна діва З. Кушплер. 23 вересня харківський симфо-шоу-оркестр *Prime Orchestra* організував благодійний фестиваль у Вольфенбюттелі «Danke Wolfenbüttel!» – на знак подяки цьому місту та всьому німецькому народу за підтримку. До музикантів долучився німецький гурт *KLANG 2 AF BandRE* та українська естрадна співачка *NAVKA*. Благодійний тур зі збору коштів на допомогу жителям Харківської області *Prime Orchestra* продовжила у містах Польщі та Чехії. У рамках свого світового туру на підтримку України етногурт «ДахаБраха» виступив 10 вересня на фестивалі *Turning Tides Festival* у Лондоні та 11 вересня – у Брістолі (Велика Британія). А з 13 вересня по 23 жовтня тривало турне гурту містами США, виступи відбулися від Пенсильванії до Коло-

радо. Цього місяця електро-фольк гурт *Go_A* у рамках свого світового туру відвідав із концертами Бреду, Зволле (Нідерланди), Мальме, Стокгольм (Швеція), Левен (Бельгія), Копенгаген (Данія), Стокгольм (Швеція), Осло (Норвегія) та Гельсінкі (Фінляндія). Із 30 серпня по 18 вересня тривав європейський тур гурту «Жадан і Собаки» на підтримку підрозділу харківських добровольців «Хартія», завдяки якому вдалося зібрати 1,5 млн грн. Музиканти виступили у Вроцлаві, Гданську, Варшаві, Кракові, Познані (Польща), Каунасі, Вільнюсі (у рамках *Loftas Fest*, Литва), Ризі (Латвія), Таллінні (Естонія), Празі (Чехія), Братиславі (Словаччина), Мюнхені, Франкфурті, Гамбурзі (Німеччина) та Відні (Австрія). На продовження свого благодійного туру «Вільні Люди / *BE BRAVE LIKE UKRAINE*» рок-гурт «Без Обмежень» у вересні дав концерти в містах Польщі, Чехії, Словаччини, Німеччини, Угорщини. А з 29 вересня по 10 жовтня відбулася північноамериканська частина туру, музиканти, зокрема, виступили у Нью-Йорку, Філадельфії, Чикаго, Детройті, Сан-Франциско (США), Торонто, Монреалі (Канада). Крім того, лідер гурту С. Тачинець провів 3 вересня акустичний концерт у Токіо (Японія). Гурт «Танок на майдані Конго» в межах благодійного європейського туру на підтримку української армії 14–16 вересня дав концерти у Любліні (Польща), Вільнюсі (Литва) та Ризі (Латвія). З 20 серпня по 16 вересня музичний проєкт *Make Like a Tree* гастролював в Ісландії в межах свого туру «Playing for Peace».

Хореографічне мистецтво

За кордоном

29 і 30 вересня Національний заслужений академічний ансамбль танцю України ім. П. Вірського виступив із благодійними концертами у місті Нарбонн (Франція). Організаторами заходу стали благодійна організація *Association Narbonne – Ukraine* і компанія «Квартал-Концерт».

Театр

В Україні

10 вересня у Київському академічному драматичному театрі на Подолі відбулася прем'єра вистави «Колискова для лисиці, яку ще ніхто не бачив», яку поставила режисерка Андри Каваліускайте (Литва) за власним твором.

За кордоном

Постановка лондонського театру *Finborough Theatre* «Кицька на спогад про темінь», яку втілила Полі Крід за п'єсою Неди Нежданої у перекладі англійською Джона Фарндона, номінована на премію *The Off West End Theatre Awards* (Велика Британія) в номінаціях «Найкраща нова п'єса» – Неда Неждана і «Найкраща головна роль» – Крістін Мілвард. Твір розповідає історію жінки-переселенки, у якої після російської окупації не залишилися нічого і нікого, окрім маленької кицьки. Вистава йшла з 9 серпня по 3 вересня у дуетному показі з постановкою «Саша, винеси сміття» Н. Ворожбит.

23 і 24 вересня київська незалежна театральна компанія *Hooligan Art Community* презентувала у Лондоні прем'єру вистави «BUNKER CABARET». Її

ідея виникла ще у бомбосховищах Києва, саму ж постановку було розроблено та створено у резиденції від *Britten Pears Arts*, *101 Outdoor Arts* та *Old Diorama Arts Centre* за підтримки Українського інституту та *Mahogany Opera* (Велика Британія). Вистава є дослідженням любові, яка протистоїть тоталітаризму, а також внутрішніх конфліктів створення мистецтва під час війни.

10–12 вересня у Берліні (Німеччина) пройшли прем'єрні покази вистави «Озброюючись проти моря лих». Це спільний проєкт Театру драми і комедії на лівому березі Дніпра і театру *Schaubühne Berlin*. Виставу створено на основі документальних історій українських театральних акторів, які після 24 лютого вступили до лав ЗСУ та пішли захищати рідну землю від російської навали. Режисер постановки С. Жирков, драматург П. Ар'є.

16 вересня в театрі *Alytaus teatras* відбулася прем'єра вистави «Щоденник цивільного», яку поставив С. Жирков за п'єсою П. Ар'є. Вистава передає 15 днів роздумів цивільної людини, яка перебуває у Києві на початку повномасштабного російського вторгнення. Проєкт створено в партнерстві з Київським академічним театром «Золоті ворота» за підтримки гранту Литовської ради з питань культури «Стипендії для українських творців, що знайшли притулок у Литві». Паралельно із прем'єрою у приміщенні театру відкрито виставку українського художника Н. Тітова «РАЗОМ».

25 вересня у Нітрі (Словаччина) в рамках *Міжнародного театрального фестивалю Divadelná Nitra* у формі перформативного читання було представлено постдокументальний проєкт «Хроніки війни, любові та ненависті» української незалежної театральної групи «МИ: медіа театр». Партнером проєкту є Український інститут.

17 вересня у Варшавському театрі ляльок «Гулівер» представлено прем'єру однойменної постановки за книжкою «Війна, що змінила Рондо» Р. Романишин і А. Лесіва. Режисерка вистави – Аніта Піотровська. Захід відбувся в межах 12-го фестивалю сучасної музики для дітей «Маленька варшавська осінь» та 65-го фестивалю сучасної музики «Варшавська осінь» за співфінансування Фонду установи культури Варшави та Фонду сприяння культурі міністра культури та національної спадщини Польщі. Проєкт втілено у межах програми мистецької резиденції для авторів з Білорусі та України Інституту театру ім. З. Рашевського.

Кіно

В Україні

Український Оскарівський комітет обрав фільм, який змагатиметься за премію «Оскар» 2023 року від Американської академії кінематографічних мистецтво та наук. Україну представлятиме стрічка Марини Ер Горбач «Клондайк». Картину створено у копродукції з Туреччиною.

14 вересня у київському кінотеатрі «Жовтень» стартував новий цикл показів «Клубу італійської кінокласики». Його організовує Київський міжнародний кінофестиваль «Молодість» за підтримки Посольства Італії в Україні та Італійського інституту культури в Україні. Новий цикл Клубу відкрили присвятою століттю П'єра Паоло Пазоліні, його шедевр «Мама Рома» з Анною Мань-

яні у головній ролі розпочав покази. 2022 рік багатий 100-літніми ювілеями визначних італійських майстрів: Франческо Розі, Мауро Болоньїні, Карло Лідзані, Вітторіо Гасман, Уго Тоньяцці, Даміано Даміані, Івонна де Карло та Серж Реджіані. Їхні культові стрічки також доповнили кінопрограму події.

З 7 по 11 вересня у змішаному форматі проходив *IX Міжнародний фестиваль актуальної анімації та медіамистецтв LINOLEUM*. Покази конкурсної та позаконкурсної програм пройшли на платформі медіасервісу *MEGOGO*. Частина фільмів була доступна на території Польщі, Естонії, Словаччини, Чехії, Латвії, Литви та Румунії. Крім того, проведено безкоштовні офлайн-покази у Києві, Харкові та Чернівцях. Лекційна частина фестивалю демонструвалася на освітній платформі *Projector Library*. Тема цьогорічної події – «Неприйнятний контент», саме під такою позначкою соціальні мережі ховають більшість доказів злочинів росіян проти мирного населення України. Міжнародний конкурс цьогоріч представив 36 стрічок з 18 країн: США, Франції, Німеччини, Австрії, Португалії, Туреччина, Ізраїлю тощо. У позаконкурсній програмі відбулася демонстрація блоків національної анімації від Великої Британії, Польщі, Латвії та Естонії. Також спільно з виданням *Skwigly Animation Magazine* за підтримки Британської Ради у межах Сезону культури Велика Британія / Україна втілено спеціальний проєкт – «І'М FINE! (Все гаразд!)». Це рефлексія на тему емоційного вигорання від кращих творців авторської анімації. Окрім анімаційних фільмів, проєкт презентував серію інтерв'ю з митцями, які поділилися своїм досвідом щодо переживання емоційного вигорання, а також воркшопи та майстер-класи, присвячені цьому питанню. Традиційно було організовано блок освітньої програми, у якому, зокрема, прочитали онлайн-лекції дворазова номінантка на «Оскар» Джоанна Квін (Велика Британія) та художник і кінорежисер Прійт Пярн (Естонія). Гран-прі фестивалю *LINOLEUM 2022* за «силу художнього висловлювання, захопливі сцени, візуальне розмаїття та потужне послання» отримав анімаційний фільм «Неможливі фігури та інші історії I» Марти Паск (Польща). Нагороду за найкращий фільм у конкурсі комерційної анімації здобула робота «Miranda! – El arte de resucerperte» Данте Сабаї (Аргентина). Спеціальну відзнаку журі «за абсолютно особливу естетику, що виходить за межі традиційного, за надзвичайну увагу до деталей і просто за унікальність» отримав музичний кліп «Black midi – Welcome to Hell» режисерів Густава Холтенеса та Севі Іко Домочевського (Іспанія).

1–4 вересня Ужгород приймав міжнародний фестиваль «Кіно сусідів», який презентував кінематограф Польщі, Чехії, Словаччини та Угорщини – країн, яких із Закарпаттям об'єднує історичне минуле та спільний досвід. Проєкт співфінансується урядами цих держав у рамках Вишеградського гранту від Міжнародного Вишеградського фонду. Цьогорічну подію організувала команда *KyivMusicFilm* та *Kyiv International Short Film Festival* за сприяння Державного агентства України з питань кіно та Закарпатської обласної державної адміністрації. До програми, зокрема, увійшли стрічки «Син Саула» Ласло Немеша (Угорщина, «Оскар» за найкращий фільм іноземною мовою 2016 р.), «Масарик» Юліуса Шевчика (Чехія, лауреат Берлінале 2017), «Хай дужче горить» Адама Коломана Рибанського (Чехія, Берлінале 2022), короткометражні фільми

від фестивалі-партнерів – *Friss Hús* (Угорщина), *Żubroffka* (Польща) та *Fest Anča* (Словаччина) тощо.

Також в Ужгороді 15–18 вересня було проведено III Карпатський гірський міжнародний кінофестиваль (*CMIFF*). Подію організувала Закарпатська фільмкомісія разом із Закарпатським академічним обласним театром ляльок «Бавка» за підтримки Гете-Інституту в Україні (Німеччина), Австрійського центру, Департаменту культури, національностей та релігій Закарпатської ОДА та інших інституцій і спонсорів. Загалом на участь у форумі надійшло 116 заявок із 40 країн. Найкращим фільмом документального повнометражного конкурсу визнано стрічку «Відлюдник з Трейга» Ліззі Маккензі (Велика Британія, 2021). Спеціальну відзнаку журі отримав фільм «БЕРГ» Йоке Олтаар (Нідерланди – Словенія, 2021).

15–18 вересня в Івано-Франківську відбувся II Міжнародний фестиваль короткого метру «4:3». До міжнародної конкурсної програми увійшли стрічки з 8-ми країн: США, Великої Британії, Франції, Німеччини, Австрії, Бельгії, Словенії та Ізраїлю. При цьому головну нагороду міжнародного конкурсу здобула стрічка «Оператор» Метта Райлі (ігровий, Велика Британія). Спеціальні відзнаки журі отримали роботи «Цифровий попіл» Бруно Крістофолетті Барренї (Німеччина) та «Статеве життя бабусі» Уршки Джукіч та Емілі Піджард (анімадок, Словенія).

14–25 вересня у кінозалі *PinchukArtCentre* проведено покази стрічки Міколь Рубіні «Шлях до гір» (2019, Італія). Режисерка має українське коріння – її дідусь мешкав у прикарпатському селі Ямна. Саме пошуки мисткині дідусевої хати надихнули її на створення цього фільму.

За кордоном

Державне агентство України з питань кіно стало 36-м членом Асоціації директорів європейських кіноагентств (*European Film Agency Directors Association, EFAD*). Таке рішення було одноголосно ухвалено під час Генеральної Асамблеї 19 вересня. *EFAD* об'єднує національні кіно- та аудіовізуальні агентства та базується в Брюсселі. Серед її членів – країни Європейського Союзу, а також Велика Британія, Швейцарія, Ісландія, Норвегія, Північна Македонія, Чорногорія та Сербія. Асоціація прийняла Держкіно в якості асоційованого члена – це категорія для європейських кіноагенцій, які засновані в державах-членах Ради Європи, але не державах-членах ЄС. На перші три роки Україну буде звільнено від сплати членських внесків та надано змогу брати участь у конкурсних програмах *EFAD*.

Кінокритик Д. Десятерик став одним із членів журі 80-ї кінопремії «Золотий глобус» – відзнаки Голлівудської асоціації іноземної преси (*Hollywood Foreign Press Association, США*), яку заснували у 1944 році. Д. Десятерик також отримав запрошення до членства від Європейської кіноакадемії.

З 31 серпня по 10 вересня проходив 79-й Венеційський міжнародний кінофестиваль (Італія). До учасників форуму через відеозв'язок звернувся президент України В. Зеленський. Описуючи сьгоднішні українські воєнні реалії, він вдався до близької присутнім мови кіно та закликав не мовчати, не боятися,

не відвертатись і не бути байдужим до війни в Україні, яку розв'язала росія. 8 вересня у межах найстарішого у світі форуму відбувся День України. Він розпочався панельною дискусією «Українська кіноіндустрія під час війни», яку представили директор кінофестивалю Альберто Барбера і президент Венеційської бієнале Роберто Чікутто. Учасниками заходу стали Надзвичайний і Повноважний Посол України в Італії Я. Мельник, голова Держкіно України М. Кудерчук, режисери А. Лукіч, Є. Афінеєвський, продюсери П. Толмачова, А. Ногін та інші. Йшлося про співпрацю між Україною та Італією у сфері кіно, становище української кіноіндустрії в умовах війни, майбутнє українського кінематографа, його вихід на міжнародні ринки. Також під час заходу відбулася презентація українських кіно- і серіальних проєктів на різних стадіях виробництва. Цьогоріч українська акторка і режисерка Д. Трегубова отримала спеціальну нагороду Венеційського кінофестивалю від італійських кіножурналістів – *Women in cinema award*. У конкурсних програмах фестивалю нашу країну представила одна українська і дві копродукційні картини. У програмі «Горизонти» відбулася світова прем'єра стрічки А. Лукіча «Люксембург, Люксембург». У цій же програмі змагався фільм Міхала Блашко «Жертва» (Чехія – Словаччина – Німеччина – Україна). А робота Міхал Вінік «Валерія виходить заміж» (Ізраїль – Україна) взяла участь у програмі «Горизонти Екстра». Поза конкурсом на Венеційському кінофестивалі показали дев'ять документальних фільмів, що досліджують персонажі, реалії та сенси, які формують сучасність. Серед них – картина американського режисера Є. Афінеєвського «Свобода у вогні: Боротьба України за свободу» (США – Велика Британія – Україна), яка стала своєрідним продовженням попередньої стрічки автора про події Революції Гідності – «Зима у вогні». Команди стрічок «Люксембург, Люксембург» і «Свобода у вогні» скористалися виходом на червону доріжку, щоб привернути увагу до війни росії в Україні та нагадати світу про полонених українських захисників Азовсталі. Свою підтримку нашій країні також висловили легендарна акторка Катрін Денев (Франція), яка цьогоріч за досягнення в кінематографі отримала спеціальну нагороду «Золотого лева», – зірка з'явилася на червоній доріжці з прикріпленою на сорочці прикрасою у вигляді українського прапора, та акторка Тільда Свінтон (Велика Британія), яка обрала блакитну сукню та пофарбувала волосся в жовтий колір.

8–18 вересня відбувся Міжнародний кінофестиваль у Торонто (*TIFF*, Канада) – одна з наймасштабніших кіноподій Північної Америки. До конкурсних програм форуму увійшли два українські фільми та один спільного виробництва: «Люксембург, Люксембург» А. Лукіча та «Валерія виходить заміж» Міхал Вінік (Ізраїль – Україна) показали у програмі *Contemporary World Cinema*, а короткометражний документальний фільм Д. Сухолиткого-Собчука «Літургія протитанкових перешкод», виробництво якого профінансувало видання *The New Yorker* (США), – у програмі *Short Cuts*. До документальної програми *TIFF Docs* було відібрано стрічку «Маріуполіс 2» (Литва – Франція – Німеччина), створену із врятованих фрагментів відео, які знімав литовський режисер Мантас Кведаравічюс у блокадному Маріуполі. Фільм мав стати продовженням авторської стрічки «Маріуполь» 2016 року, однак наприкінці березня російські вій-

ськові взяли режисера в полон і вбили. Тож роботу змонтували друзі та колеги Мантаса Кведаравічюса. Під час форуму також було представлено документальну копродукційну стрічку «Свобода у вогні: боротьба України за свободу» Є. Афінеєвського (США – Велика Британія – Україна). 13 вересня в рамках *Industry Conference* проведено дискусію «Вплив війни в Україні на міжнародну кіноіндустрію», до якої долучилося керівництво *TIFF*, канадські, українські та міжнародні фільммейкери. Також нашій країні присвятили окрему подію в індустрійній секції фестивалю – *Spotlight on Ukrainian Producers* («Українські продюсери в центрі уваги»). Її учасниками стали Д. Бассель, І. Савиченко, В. Сочивець та Є. Олесов – продюсери, в творчому доробку яких не один фестивальний хіт і які продовжують активно працювати над новими стрічками, попри виклики, пов'язані з повномасштабною війною росії проти України Подію *Spotlight on Ukrainian Producers* організовано Індустрією секцією Міжнародного кінофестивалю в Торонто (*TIFF Industry*) у партнерстві з Українським інститутом і Кінокомпанією «Артхаус Трафік».

Український кінематограф було успішно представлено також на інших міжнародних майданчиках. Зокрема фільм Марини Ер Горбач «Клондайк» (Україна – Туреччина) здобув нагороди трьох форумів: Гран-прі кінофестивалю *Heimat Europa Filmfestspiele* (19 серпня – 10 вересня, Німеччина); нагороду юнацького журі на фестивалі *Film by the Sea* (9–19 серпня, Нідерланди); Гран-прі міжнародного конкурсу та перемогу в номінації «Найкращий режисер» на міжнародному фестивалі артхаусного кіно в Батумі *BIAFF-2022* (18–25 вересня, Грузія). Ще одне Гран-прі фестивалю в Батумі у короткометражному конкурсі виборів фільм «Поки тут тихо» Н. Хікмета й О. Подолянко. Тим часом в Кутаїсі у межах міжнародного кінофестивалю короткометражних фільмів *Kutaisi International Short Film Festival* (24–29 вересня, Грузія) відбулися спеціальні покази програми «Ukrainian Special Screenings». Представлено стрічки, створені за підтримки Держкіно, а також фільми-призери кінофестивалю «МІСТ». Також під час кінофестивалю було організовано круглий стіл «Українська кіноіндустрія – сьогодні і завтра». До проведення заходів долучилися ГО «Міжнародна асоціація розвитку і підтримки української культури», Одеська кінокомісія та Франко-український фестиваль молодого кіно «МІСТ» за всебічної підтримки Держкіно України, Українського культурного фонду, Департаменту культури та туризму Одеської міської ради. Короткометражна драма «Папині кросівки» отримала нагороду *EAST WAVE AWARD* за «Найкращий ігровий фільм» кінофестивалю *5-th BEAST International Film Festival* в Порту (21–25 вересня, Португалія). До того ж цей фестиваль присвятив нашій країні спеціальну програму «Highlight Ukraine!», у якій показали стрічку К. Горностай «Стоп Земля», добірку робіт українських режисерів-початківців від *Kyiv International Short Film Festival* та провели розмову «Україна та прояви свободи» за участі К. Горностай, О. Гусятинської та Б. Жука. 20 вересня стрічку «Ти мене любиш?» Т. Ноябрьової було представлено у секції *Work in progress* 70-го Міжнародного кінофестивалю в Сан-Себастьяні (Іспанія). 24 вересня в Мальме у межах кінофестивалю *Nordisk Panorama Film Festival* (Швеція) українські виробники презентувати свої документальні кінопроекти європейським продюсерам.

Це проекти «Блаженні» (режисер А. Лисецький, продюсери Г. Кофман, О. Безхмельниціна, У. Чекуліс); «Квіти України» (реж. А. Борец, прод. Г. Лук'янець, Н. Гжегожек); «Лимани. Бій за рай» (реж. С. Лисенко, прод. А. Капустіна, О. Кравченко); «Переміщені» (реж. О. Журба, прод. Д. Бассель); «Слухаючи світ» (реж. Є. Сміт, прод. О. Безхмельниціна); «Тіні» (реж. П. Келм, прод. В. Сочивець); «Трішки чужа» (реж. С. Ліщинська, прод. А. Капустіна). Участь української делегації у фестивалі стала проявом солідарності з Україною та відбулася у партнерстві з Українським інститутом і компанією *Newen Studios* (Франція). Короткометражна ігрова драма А. Яценко-Соболевської «Оператор Вікторія» демонструвалась у конкурсній програмі *Odense International Film Festival* (29 серпня – 4 вересня, Данія). А під час 47-го Фестивалю польських художніх фільмів у Гдині (12–17 вересня) відбулася світова прем'єра стрічки Анни Маліжевської «Тато» (робоча назва «Заморожене добро», Польща – Україна).

Український інститут цього року в рамках програми *proMOTION* забезпечує просування п'яти українських стрічок за кордоном у повному обсязі попри відсутність державного фінансування. У цьому допомагають міжнародні фонди. *Göteborg Film Fund/Göteborg Film Festival* (Швеція) підтримав промоцію стрічки «Люксембург, Люксембург» А. Лукіча на кінофестивалях у Венеції і Торонто, а також міжнародне просування кінокартин «Я і Фелікс» І. Цілик та «Памфір» Д. Сухолиткого-Собчука. Половину фінансування на промоцію останнього фільму також виділила агенція *German Films* (Німеччина). Крім того, завдяки домовленостям із мережею *European Film Promotion* (об'єднує 38 організацій із 37-ми країн Європи, штаб-квартира у Гамбурзі) стрічка «Памфір» отримала промоційну підтримку в рамках *Film Sales Support*. Тривають перемовини з потенційними партнерами для покриття витрат на промоцію ще двох стрічок – «Залізна сотня» Ю. Гонтарук і «Між небом та горами» Д. Гришка.

З 8 по 15 вересня в Мадриді, у Культурному центрі Едуардо Уркуло (Іспанія), було проведено IV Фестиваль українського короткометражного кіно. До програми увійшли 8 фільмів українських режисерів, створених або відреставрованих за підтримки Держкіно України. Серед робіт – 15-хвилинний відеоматеріал незакінченого авторського фільму С. Параджанова «Київські фрески».

Кіноклуб «Знято в Україні» / *Cinema club «Created in Ukraine»* за підтримки Посольства України в Державі Ізраїль організував 15–21 вересня Дні українського кіно в Єрусалимі. Демонструвалися стрічки «Поводир» О. Саніна, «Мати апостолів» З. Буадзе, «Віддана» Х. Сиволап та «Чому я живий» В. Новака. Останній фільм був особливо цікавий глядачам, адже розповідає про стосунки між українською та єврейською сім'ями у Маріуполі напередодні та під час Другої світової війни. Частина грошей від продажу квитків буде передано на допомогу українським кінематографістам.

16 вересня в Італії офіційно стартував Всесвітній благодійний марафон на підтримку України / *CinematAid Ukraine Charity Film Marathon* показом історичної драми «Щедрик» О. Моргунець-Ісаєнко в римському будинку кіно *Casa del Cinema*. Захід організували Посольство України в Італійській Республіці, *Casa del Cinema* й Асоціація «Дивись українське!». Стрічка зібрала повну залу й була високо оцінена глядачами. Усі зібрані під час кіномарафону кошти будуть пе-

рераховані на підтримку кіноіндустрії України. Благодійний марафон було ініційовано у березні цього року Держкіно України спільно з Українською кіноакадемією, Асоціацією «Дивись українське», ГО «УкрКіноФест», Українською кіноасоціацією, КП «Київкінофільм» та іншими організаціями.

9 вересня у Таллінні (Естонія) та 16 вересня у Гаврі (Франція) пройшли покази документального фільму М. Литвинова «Маріуполь. Невтрачена надія». Заходи відбулися в рамках ініціативи щодо презентації картини у 40 містах світу, схожих на зруйноване українське, аби глядачі відчували спорідненість та солідарність з постраждалими маріупольцями. Кампанія реалізується за підтримки Міністерства закордонних справ України.

Корпорація *BBC* (Велика Британія) купила права на показ фільму «День українського добровольця» В. Тихого. Це вперше британське телебачення придбало український фільм. Прем'єра відбулася 20 вересня у праймтайм.

Візуальні мистецтва

В Україні

15 вересня – 7 жовтня в Національному музеї Тараса Шевченка діяла міжнародна виставка карикатур «ANTHYBRID». До експозиції увійшли роботи іронічної графіки художників з 27 країн світу. Серед них – Ангел Боліган (Мексика), Бернард Бутон (Франція), Виллем Райзінг (Нідерланди), Алі Шафеї (Іран), Єлена Оспіна (Колумбія), Фредді Вілламі (США), Гаї Гулбао (Китай) та інші. Захід відбувся за підтримки Посольства США та Посольства Нідерландів у Словаччині.

За кордоном

Фотограф і захисник Маріуполя Д. Козацький здобув нагороди двох міжнародних конкурсів. У фотоконкурсі *The Prix de la Photographie* (Франція) він отримав «золото» в категорії «Преса/війна», а в загальній категорії «Преса» прониклива серія болючих фотографій з «Азовсталі» під назвою «The Light will win» («Світло переможе») його авторства посіла 2 місце. Світлина цієї ж серії з однойменною назвою «Світло переможе» посіла перше місце у категорії «Вибір редакції» міжнародного фотоконкурсу *International Photography Awards*.

22 вересня в Українському інституті Америки в Нью-Йорку (США) відкрито виставку «Російські військові злочини», яку організували Фонд В. Пінчука та *PinchukArtCentre* у партнерстві з Офісом Президента України, Міністерством закордонних справ, Українським інститутом Америки, Коаліцією «Україна. П'ята ранку» та Українською асоціацією фотографів. Проект привертає увагу міжнародної спільноти до жахливої реальності російської агресії в Україні та дає реальне уявлення про біль і спустошення, заподіяні росією. Співкеррами заходу виступили прем'єр-міністр України Д. Шмигаль, керівник Офісу Президента А. Єрмак, бізнесмен В. Пінчук, президент Латвії Егіл Левітс та помічник секретаря Держдепартаменту США з питань глобальної громадськості Елізабет Кеннеді Трюдо. На відкритті також була присутня перша леді України О. Зеленська.

У межах Сезону культури Велика Британія / Україна на фестивалі *Greenwich+Docklands International Festival 2022* у Лондоні представили анімовану проєкцією українських мозаїк «Discover Ukraine: Bits Destroyed». Ця аудіовізуальна робота створена у 2019 році та переосмислена з огляду на сьогоднішнє. У проєкті використали зображення 56 монументальних мозаїк 1960–70-х років, більше чверті яких з початку повномасштабного російського вторгнення в Україну було пошкоджено або зруйновано. Це твори авторства А. Горської, Г. Пришедька, Г. Зубченко, А. Рибачук, В. Мельниченка та багатьох інших українських митців. Інсталяцію створили Український інститут та команда студії *Rock'n'Light* у співпраці з фотографом Є. Нікіфоровим та його документальним проєктом «Українська радянська мозаїка». Інсталяція транслювалася під музичний супровід українського дуету *Ptakh_Jung* на фасаді Королівського військово-морського коледжу, що входить до Списку світової спадщини ЮНЕСКО. На завершення заходу відбулася лекція «Між двох вогнів: монументальне мистецтво в Україні», яку прочитала мистецтвознавиця та кураторка Л. Герман разом з Є. Нікіфоровим. Проєкт тривав з 26 по 29 серпня та мав на меті заглибити глядача у багатошаровий світ українського монументального мистецтва і привернути увагу до його збереження.

Цьогоріч Україна стала фокусним регіоном ярмарку сучасного мистецтва *viennacontemporary 2022*, який 8–11 вересня пройшов у Відні (Австрія) в оновленому форматі та відмежувався цього року від російського капіталу. Нововведенням ярмарку стала програма *Statement*, яка щороку порушуватиме важливі соціальні питання для висвітлення їх через мистецтво. Цьогоріч з ініціативи художнього керівника *viennacontemporary* Бориса Ондрейчки та директорки з розвитку Яни Барінової (колишня директорка Департаменту культури КМДА, яка вимушено залишила рідний дім через російську агресію) цим питанням стала війна в Україні. У центрі програми *Statement Ukraine* – виставка «Півник із чорними крилами: віднайдена реліквія» (назва відсилає до твору Едмунда де Вааля «Заєць із бурштиновими очима», який розповідає історію єврейської родини, пов'язаної з Україною та Австрією, а також до вцілілого півника з Бородянки). Під кураторством К. Філюк виставка об'єднала твори 13-ти українських і європейських художників, що досліджують тему війни та пам'яті. Це, зокрема, створені після 24 лютого роботи Н. Мартинюка, Ю. Пікуля, Д. Красного, формації *Kinder Album*, а також давніші твори Анки Бенери й Арнольда Естефана, Гая Кенігштайна, Клеменса Пула, *Cosimo Veneziano* та ін. Відкриттю виставки передувала панельна дискусія «Українська культура на шляху до ЄС» за участі посадовців, культурних діячів і дослідників з України та Європи. До обговорення долучилися генеральний секретар Міністерства закордонних справ Австрії Петер Лаунскі-Тіфенталь, міністр культури та інформаційної політики України О. Ткаченко (через відеозв'язок), його заступниця Г. Григоренко, колекціонерка мистецтва Франческа Тіссен (Австрія), засновник дослідницького центру *KEA European Affairs* Філіп Керн (Бельгія), співкураторка *CULTURESCAPES* К. Ботанова, письменниця Т. Малярчук, генеральна директорка *Dattalion* Н. Микольська (Україна) та інші. Модерувала захід Я. Барінова. Мета панельної дискусії – напрацювання дорожньої карти реформ у культурній галузі, визна-

чення пріоритетів та зон відповідальності, залучення до співпраці якомога ширшого кола фахівців України та країн ЄС, окреслення напрямів та розробка KPI (ключових показників ефективності) для цих складних процесів. Також у рамках програми *Statement Ukraine* відбувся запуск NFT-дропу *VC STATEMENT UKRAINE Crypto Art Drop* для підтримки української мистецької спільноти. Роботи для аукціону створили українські митці у співпраці з сучасними криптозірками. Окрім особливої програми Україну на ярмарку вперше презентували одразу три галереї. Галерея «ЦЕХ» виставила роботи Є. Петрова, М. Білоуса та Р. Мірзоева. Центральне місце стенду «Voloshyn Gallery» посіла робота О. Сая з циклу «Розбомблені», що показує зруйновані війною краєвиди Східної України. Також галерея представила нову роботу Л. Хоменко, створену під час її вимушеної резиденції у Варшаві, та лаконічні акварелі М. Сулименко. «The Naked Room» експонувала графіку П. Макова (чотири з п'яти великоформатних офортів художника загальною вартістю 120 тис. євро купили вже на другий день ярмарку). Окремий стенд також отримала українська онлайн-галерея «Spilne Art», яка репрезентувала роботи С. Шахмурадової та Д. Немировського. Твори українських митців увійшли також до експозицій галерей інших країн: абстракції Т. Сільваши та видання його щоденника «Небо над Києвом», у якому художник документував свої дні від 24 лютого до 7 квітня, представила німецька галерея «Volker Diehl Gallery», а керамічні скульптури Н. Купирової – словенська галерея «Ravnikar Gallery Space». Загалом на ярмарку було представлено 62 галереї із 17 країн.

Після початку повномасштабного російського вторгнення виставка сучасного мистецтва *documenta*, яку цього року курував індонезійський колектив *ruangrupa*, відгукнулася на ініціативу українських організацій і виділила Україні окремий майданчик – «Citizenship Ukraine» («Громадянство – Україна»). На ньому було представлено проєкт «LIVE» від Центру культурного розвитку «Тотем» (Херсон). У експозиції – світлини тіл звичайних українців із намальованими на них бронежилетами – як символ того, що за місяці повномасштабного вторгнення шкіра українців вже просякнула війною, що наші цивільні люди беззахисні перед війною, але водночас вони бійці, кожен на своєму фронті. Також для проєкту змонтували відео, у якому поєднали записи з камер спостереження за мирними європейськими містами з кадрами «прильотів» з відеокамер в Україні. Дискусійну програму на майданчику презентували українські організації Платформа «ТЮ» (Маріуполь), *Kultura medialna* (Дніпро) і Гараж 127 (Харків). Подія проходить у Касселі (Німеччина) раз на 5 років і працює 100 днів. Цьогорічна *documenta 15* тривала з 18 червня по 25 вересня і була сфокусована на темі «Глобальний південь»: зібрані на виставці мистецькі проєкти працювали з темами постколоніалізму, біженців, екологічних криз.

Вперше Український стенд було представлено на міжнародній виставці дизайну і архітектури з природного каменю і мармуру – *Marmomac*, яка діяла з 27 по 30 вересня у Вероні (Італія). Назва майданчика знакова – «VITALITÀ UCRAINA» («Вітальність України»), символізує міць і життєзарядність українців, їхнє непереборне бажання творити і рости. Виставка проводить крізь «кам'яний сад», який утворює ансамбль об'єктів-символів. Це настінне панно «Слід» А. Лисих, артоб'єкт «Насінина» М. Єлейко з графікою Р. Дудки,

артоб'єкт «Пшениця» А. Манако й О. Кисіля, колекція інтер'єрних предметів «Зірка» А. Кравчук тощо. Кураторами та організаторами проекту виступили А. Манако, В. Варі й А. Білецька. Проєкт втілено за підтримки Генерального консульства України в Мілані.

У рамках відзначення 31-ї річниці Незалежності України в Іспанії було проведено дві виставки. 8–30 вересня в Мадриді, у Культурному центрі Едуардо Уркуло, діяла виставка скульптури і гравюри сучасного іспанського художника Карлоса Гарсії Лаоса «Споріднені душі». Скульптурні композиції автора поєднують смисловим містком гравюри Франсіско-де-Гойї і Тараса Шевченка. Обидва митці мали визначальний вплив на формування світогляду та естетики своїх народів: Гойя – іспанців XVIII століття, а Тарас Шевченко, який народився і творив на пів століття пізніше, – українців XIX століття. А з 5 по 30 вересня у місті Алькоркон, що входить до автономної спільноти Мадрид, експонувалася виставка українського художника О. Шупляка. Представлено картини різних циклів і років, включно з картинами воєнного часу. На відкритті виставки відвідувачі могли поспілкуватися з автором в онлайн-режимі.

З 10 червня до 5 вересня у Центрі мистецтва міста Леон (Іспанія) тривала фотовиставка «ВІДБИТКИ». Експозиція складається з понад 80 великоформатних фоторобіт від 7 українських військових прес-офіцерів, які надали свої художні світлини як авторську репрезентацію жорстких реалій сьогодення України. Проєкт реалізовано завдяки підтримці директора Департаменту мистецтва та експозицій Луїса Гарсія Мартінеза та Інституту культури Леону.

Українські художники, засновники клубу *Pictoric Illustrators* О. Грищенко, О. Старанчук і А. Сарвіра представили свої антивоєнні плакати на виставці сучасного дизайну та мистецтва *Pictoplasma*, яка 14–18 вересня проходила у Берліні (Німеччина). Це вперше за 18 років проведення заходу було запрошено митців з України.

З 1 по 19 вересня та з 30 вересня до 10 жовтня у Берліні (Німеччина) проходила виставка польсько-українських білбордів «Далекі стерпні вбивства», робота над якою розпочалася у перші дні російського вторгнення в Україну. Експозиція складається з 19 робіт, створених у польсько-українських парах: Пьотр Паук і Я. Бачинська, Кацпер Шалецький і А. Белов, Кароль Радзішевський і Д. Чічкан, Пьотр Босацький і А. Кахідзе, Кася Герц Н. Теор, Моніка Дрожинська і К. Лисовенко тощо. Кураторки проєкту – Анна Лазар (Польща) і Л. Ніконечна (Україна). Ініціатором і організатором виставки став Інститут Адама Міцкевича. Проєкт створено у співпраці з польськими культурними інституціями, художніми галереями й за фінансової підтримки Міністерства культури та національної спадщини Республіки Польща.

3–24 вересня у Варшаві (Польща) проходила виставка робіт О. Голосія, одного з ключових представників Нової хвилі українського мистецтва. Подію організувала київська галерея «The Naked Room» спільно з «Galeria Dawid Radziszewski».

1–17 вересня у Женеві, в галереї «Brullhart», діяла виставка «R v lation», яка представила твори сучасних українських художниць Д. Скорубської-Кандинської, К. Дацюк, Е. Шемседінової та О. Штепури. Куратор події –

А. Луговська. Проєкт реалізовано за підтримки Женевського осередку Українського товариства у Швейцарії.

Музеї. Охорона культурної спадщини В Україні

ЮНЕСКО долучиться до відбудови Національного літературно-меморіального музею Григорія Сковороди у селі Сковородинівка (Харківська обл.), знищеного у травні ракетним ударом росіян. З цією метою організація оголосила збір коштів.

Національний дендрологічний парк «Софіївка» Національної академії наук України став повноправним членом асоціації «Європейський маршрут історичних садів» (*European Route of Historic Gardens, ERHG*). Генеральна асамблея *ERHG* під час свого засідання, яке відбулося 22 вересня у Будапешті у рамках V Європейського історичного форуму «Сади, які надихають: література та історичні сади», ухвалила рішення на знак солідарності та підтримки України прийняти «Софіївку» до Культурного маршруту Ради Європи без сплати внеску.

30 вересня за участі міністрів культури України та Латвії О. Ткаченка та Науріса Пунтуліса, директорів Латвійського національного художнього музею та Національного художнього музею України, а також знаного сучасного латвійського художника Гінтса Габранса відбулася онлайн-презентація колекції творів цифрового мистецтва – «Неймовірний півник» / «Incredible Rooster» – від найбільшого благодійного *NFT*-проєкту України *Meta History: Museum of War*. Для 14 повідних музеїв світу, серед яких Центр Жоржа Помпиду, Музей Прадо, Музей американського мистецтва Вітні, *MoMA*, Музей Соломона Гуггенхайма та ін., було створено унікальні *NFT*, розписані у стилі однієї з найкращих картин їхніх експозицій на *3D*-моделі фігурки бородянського півня. Кожен експонат буде подарований музею, де зберігається оригінал картини. Зокрема перші *NFT*-версії півника із зображеннями картин Гінтса Габранса отримав Латвійський національний художній музей. *NFT* колекції «Неймовірний півник» з'являться на сайтах музеїв, щоб привернути увагу поціновувачів мистецтва до культурного символу української боротьби. Колекція створена для збору коштів на відновлення знакових культурних пам'яток України, які постраждали від війни.

Платформа «ТЮ» розпочала роботу над новим проєктом «Меморіуполь» – онлайн-музеєм про життя міста протягом останніх 8 років. Він реалізовується за підтримки *New Democracy Fund* (Данія) та фонду «ІЗОЛЯЦІЯ. Платформа культурних ініціатив». Перший розділ музею присвячено саме культурному життю Маріуполя та низовій культурі: ініціативи, виставки, вечірки, стендап-вечори, театри, музеї, фестивалі, концерти, літературні вечори. Команда закликає маріупольців та всіх, хто був дотичним до міста, приєднатися до наповнення архіву.

За підтримки Програми ЄС «Дім Європи» на початку вересня було евакуйовано експонати Музею мариністичного живопису імені Р. Судковського (територіально відокремлений відділ Миколаївського обласного художнього музею ім. В. Верещагіна). Музейна колекція, в якій представлені картини

Р. Судковського, І. Айвазовського та Т. Яблонської, тепер зберігається у надійному місці.

13 вересня у Закарпатському музеї народної архітектури та побуту, що в Ужгороді, відкрито виставку традиційного весільного одягу, атрибутики та світилин «Заміжжя їй личить / Măritişue i se potriveşte / Svadba jej pristane». Це результат тривалої дослідницької роботи, проведеної спільно з колегами з Повітового музею Сату Маре (Румунія) та Музею української культури у Свиднику (Словаччина). Експозиція знайомить з окремими весільними обрядодіями, весільною атрибутикою, вбранням наречених. Цінність виставки полягає в тому, що вона об'єднала матеріали великого етнічного масиву в контексті порубіжжя – Закарпаття (Україна), Пряшівський край (Словаччина) та повіт Сату Маре (Румунія). Проект реалізовано завдяки міжнародному грантовому проєкту «Культурні зв'язки – культурна мобільність в прикордонному регіоні»

29 вересня у Волинському краєзнавчому музеї розпочала свою роботу виставка «Мистецтво для всіх. Порцеляна», підготовлена закладом спільно із Регіональним музеєм у Стальовій Волі (Польща). Музей-партнер представив 16 зображень посуду зі своєї колекції, виготовлених у стилі Ар Деко. Виставку створено за підтримки Європейського Союзу в рамках проєкту Програми транскордонного співробітництва (2014–2020) «Музеї прикордоння – простір для інтеркультурного діалогу».

За кордоном

3 вересня у Державному історико-художньому заповіднику «Гобустан» в Азербайджані запрацював україномовний аудіогід. Проєкт реалізовано в межах ініціативи першої леді України О. Зеленської з впровадження україномовних аудіогідів у визначних місцях та провідних музеях світу та за безпосередньої участі Почесного консула України в місті Шемахи Мехралі Гасимова. Культурний ландшафт наскельних малюнків Гобустану включено до списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО.

3 вересня у Шведському національному музеї військової історії (*Armémuseum*) у Стокгольмі відбулася презентація виставки Національного музею історії України у Другій світовій війні – «Тим часом в Україні». У експозиції представлено світлини О. Шовкопляс, зроблені на вулицях Києва у 13-тий день повномасштабної російської війни, а також фотосвідчення, зафіксовані В. Бившевим під час експедицій музейників до визволених територій на півночі України. На презентацію виставки завітали міністр культури Швеції Жанет Густафсдоттер та Надзвичайний і Повноважний Посол України у Швеції А. Плахотнюк. В онлайн-форматі до гостей заходу звернувся міністр культури та інформаційної політики України О. Ткаченко. Варто зазначити, що наприкінці місяця генерального директора Національного музею історії України у Другій світовій війні Ю. Савчука було нагороджено золотою медаллю «За заслуги» Шведського національного музею військової історії.

За сприяння Міністерства культури та національної спадщини Польщі фотовиставка «Київ: репортаж одного дня. 8 березня 2022 р.», підготовлена Національним музеєм історії України у Другій світовій війні, діяла з 17 вересня по

17 жовтня в Музеї Другої світової війни у Гданську. Проект розповідає про 13-ту добу життя української столиці в умовах неоголошеної росією війни.

22 вересня у Військовому музеї імені Вітаутаса Великого в Каунасі відбулася презентація міжнародного виставкового проекту «За волю України!» / «Amžinais laisva Ukraina!» / «Forever Free Ukraine!», який був створений Національним музеєм історії України у Другій світовій війні й проходить під патронатом прем'єр-міністра Литовської Республіки Інґріди Шимоніте. Експозиція була підготовлена рік тому до 30-ї річниці Незалежності України. Представлено 250 експонатів, пов'язаних з історією українського війська 1914–1923 років із різних музеїв, архівів та бібліотек України і США. У церемонії відкриття взяли участь патронеса проекту Інґріда Шимоніте, міністр національної оборони Литви Арвідас Анушаускас, директорка Військового музею імені Вітаутаса Великого Ріта Малінаускене, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Литовській Республіці П. Бешта, засновник фонду «Україна XXI століття» Б. Губський, який виступив меценатом проекту, та представники музейних закладів – партнерів проекту зі США (таких як Український музей і бібліотека у Стемфорді, Український національний музей у Чикаго, Український музей у Нью-Йорку, Українська вільна академія наук у США, Український історичний та освітній центр).

29 вересня у Військово-історичному музеї Бундесверу в Дрездені відкрилась виставка «Бундесвер в епоху Меркель – війна та мир 2005–2021». На передньому плані експозиції – колесо від джипа, пробите російськими окупаційними військами у лютому 2016-го в районі шахти «Бутівка» поблизу Донецька (експонат з колекції Національного музею історії України).

26 вересня у стінах Баварського національного музею відбулася зустріч громадської організації «17», яка діє в межах ініціативи *My Future Heritage*, та німецьких музейників. Під час заходу було підбито підсумки міжнародного міжмузейного проекту «Pinsel.Munich», який є складовою великого проекту з дослідження мистецької спадщини барокового скульптора Йогана Георгія Пінзеля та створення віртуальної галереї усіх збережених творів майстра – «Pinsel.AR». Українська команда презентувала свої напрацювання та дослідження. Зокрема у межах проекту було оцифровано 8 боцетто з постійної експозиції Баварського національного музею, серед яких – «Св. Йосиф» та «Ангел», які є мініатюрними моделями майбутніх скульптур для костелу в Городенці, виготовленими власноруч Пінзелем та ще один – «Ангел», виготовлений учнем скульптора – А. Штилем. Окрім віртуальних моделей, доробком команди стали видруковані на 3D-принтері моделі скульптур, завдяки яким з творчістю митця можна буде одночасно ознайомитися в Україні та Німеччині.

Креативні індустрії В Україні

6 вересня Програма *USAID* «Конкурентоспроможна економіка України» (США) разом із Міністерством культури та інформаційної політики України провела онлайн-презентацію грантових програм для підприємців сфери креативних індустрій: «Безперервність та відновлення бізнесу» й «Підтримка участі

бізнесу в торговельних заходах». Перша підтримує бізнеси з ІТ, моди, виробництва меблів, текстилю, іграшок, крафтової продукції, фільмів та аудіовізуальних матеріалів і спрямована на безпосередню організацію релокації, відновлення виробництва та продажів. А друга – на участь бізнесу в міжнародних торговельних заходах, зокрема, івентах і місіях та бізнес-конференціях. Грантові програми підсилять конкурентоспроможність компаній і їхнє виживання на внутрішньому й зовнішньому ринках. Крім того, Міністерство культури та інформаційної політики України презентувало результати дослідження про стан креативних індустрій під час війни. У події взяли участь майже 70 представників креативних бізнесів.

На пропозицію Посольства України в Турецькій Республіці львівська дизайнерка М. Лешак разом із майстрами бренду «Мотив» створила вишиванку із зображенням безпілотника «Байрактар». Дизайн розробили на основі візерунків кралецьких рушників. Перші авторські вишиванки подарували засновникам фірми *Baykar*, яка виробляє безпілотники – братам Халуку та Сельчуку Байрактарам.

За кордоном

За підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку і фінансування уряду США в рамках Фонду сприяння малому бізнесу ЄБРР 14 українських брендів було представлено на паризькому салоні дизайну та декору *Maison et Objet* (8–17 вересня, Франція). Українські виробники *DONNA*, *DALI HOME*, *LOFU*, *QUIET FORM*, *ZEMNA*, *GNIZDO*, *SOLOMIA*, *TVOI STUDIO* та інші презентували оригінальні меблі, посуд, столовий текстиль, предмети домашнього затишку. До підготовки участі представників України в салоні долучився Офіс з розвитку креативних індустрій при МКІП, який проводив навчальні вебінари для представників народних художніх промислів.

Дев'ять українських брендів представили свої колекції у рамках ювілейного тижня моди *X Budapest Central European Fashion Week*, що проходив з 29 серпня по 4 вересня в Угорщині. Під час *Fashion Week International Season SS23* пройшли покази *Gudu* та *Darja Donezz*, а також спільний показ *Ukrainian Collective Show* за участі *Starchak*, *Kir Khartley*, *Sidletskiy*, *Lisabo* та *Yadviga Netykha*. Бренди *POUSTOVIT* та *AISENBERG DENIM* були представлені у шоу-румi. Колекції підняли теми спадковості народної традиції, свободи та триваючої російської агресії проти нашої країни.

9 вересня у Лондоні (Велика Британія) відкрився фешн-хаб українських брендів *I Am Volya*, який заснувала уродженка Маріуполя Марія Сьюант. Наразі там представлено 18 брендів: *Gunia*, *Ksenia Schnaider*, *Bobkova*, *Elena Reva*, *Zhilyova* та інші. Дизайн самого приміщення поєднує традиційні атрибути побуту українських сіл. Також під час відкриття була представлена експозиція картин українських художниць Г. Кострицької, А. Сейт-Аріф та Р. Майкової.

Спеціальний випуск американського маркетингового видання *Adweek* «Українці про Україну» (вийшов 25 квітня) переміг у міжнародному конкурсі *Eddie & Ozzie Awards 2022*. Він отримав нагороди у категоріях «Повний випуск» – *Media & Entertainment* (ЗМІ та розваги) та «Дизайн, єдиний номер жур-

налу» – *B2B* (Дизайн). Видання повністю створювали митці з України, які постраждали від повномасштабної війни. Випуск насичено проникливими нарисами, інтерв'ю та статтями про захопливе і складне минуле України, її сміливу сучасну культуру та сподівання українців на майбутнє.

23 вересня інді-поп гурт *5 Seconds Of Summer* (Австралія) представив відео на свою пісню «Bad Omens». Це перший іноземний музичний кліп, знятий у Києві після початку повномасштабного вторгнення. Знімальний процес організував продакшн *UnderWonder*. Режисери – Денні Мітрі та О. Щасна. До команди також увійшли українські актори, оператори й стилісти.

Тим часом українська кліпмейкерка Таню Муїньо зняла танцювальний кліп для Елтона Джона (Велика Британія) та Брітні Спірс (США) на пісню «Hold Me Close». Відео оприлюднили 27 серпня.

Література В Україні

Французька поетеса і перекладачка Ніколь Лоран-Катріс разом із українським колегою Д. Чистяком стали лауреатами Премії Кабінету Міністрів України ім. М. Рильського за 2021 рік у номінації «За переклад творів українських класиків та сучасних авторів мовами народів світу». Перемогу їм приніс переклад французькою мовою збірки поезій П. Мовчана «Срібна кров» («*Sangargenté*», вид-во «Лярматтан», Париж). Нагородження відбулося 15 вересня у Києві.

2–4 вересня у Чернівцях відбулися *XIII Міжнародні поетичні читання Meridian Czernowitz*, до яких долучилися і закордонні автори. Це Гельмут Бьоттігер, Андра Шварц, Ян Снела (Німеччина), Нора Гомрінгер, Юдіт Шіфферле (Швейцарія), Мілена Фіндайз (Австрія), Шахар-Маріо Мордехай, Еран Целгов (Ізраїль). Закордонними партнерами цьогорічної події стали Штутгартський літературний дім, *Literarisches Colloquium Berlin*, видавництво *Klett-Cotta Verlag*, культурний фонд *S. Fischer Stiftung* (Німеччина), добротинна організація «Українсько-єврейська зустріч» (Канада), Федеральний уряд землі Карінтія, Товариство Георга Дроздовського (Австрія), Посольство Швейцарії в Україні, *Dutch Jewish Humanitarian Fund* (Нідерланди).

3 вересня у Рівному та Луцьку відбулися уже традиційні польські читання. Цьогоріч до «Національних читань» учасників із різних країн запросив безпосередньо президент Польщі А. Дуда. У рік польського романтизму в центрі уваги збірка «Балади і романси» А. Міцкевича.

20 вересня в Ужгороді було представлено проєкт «Підтримка внутрішнього культурного діалогу в Україні», який ініціювала *Міжнародна літературна корпорація Meridian Czernowitz* за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (*USAID*). Проєкт має три цілі: зібрати, видати й перекласти тексти українських літераторів про війну; допомогти книговидавничій галузі пережити скрутні часи; поширювати голоси й думки українських інтелектуалів для західної аудиторії, формувати таким чином україноцентричний дискурс у Європі. У рамках ініціативи створено «Літературну мережу» – неформальне об'єднання регіональних культурних інституцій та організаторів літературних

подій 14-ти українських міст: Вінниці, Івано-Франківська, Києва, Кропивницького, Луцька, Львова, Одеси, Полтави, Тернополя, Харкова, Хмельницького, Ужгорода, Черкас і Чернівців. У кожному з них планують провести по 5 виступів українських авторів. Також у межах проєкту вийде онлайн-антологія «Воєнний стан», до котрої увійде 100 есеїв українських інтелектуалів. Серед учасників проєкту – С. Жадан, Ю. Андрухович, С. Андрухович, А. Бондар, Ю. Іздрик, В. Портников, А. Любка, К. Калитко, Т. Прохасько, І. Цілик та інші.

Від 28 серпня по 11 вересня за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» (Україна – США) в рамках спільної ініціативи «EU4USociety» у Карпатах проходила перекладацька резиденція *TRANSLATORIUM*. У ній взяли участь десять українських перекладачів, які працювали над власними проєктами.

За кордоном

Письменник А. Курков отримав Міжнародну літературну премію Халдора Лакснеса в Ісландії. Премія присуджується міжнародно визнаним авторам за внесок у відновлення письменництва. Нагороду 7 вересня вручила прем'єр-міністр країни Катрін Якобсдоттір. На честь лауреата президент Ісландії організував вечерю, на яку також були запрошені ісландські письменники. Як лауреат А. Курков тепер на півтора року стане членом журі цієї премії.

Книжка Р. Романишин і А. Лесіва «Війна, що змінила Рондо», яка вийшла німецькою у видавництві «Gerstenberg Verlag», отримала відзнаку Берлінського міжнародного літературного фестивалю «Виняткова книга 2022» (Німеччина). Це міжнародна дитяча та юнацька літературна премія, яку з 2012 року присуджують кожного вересня. Крім того, Берлінський міжнародний літературний фестиваль спільно з Франкфуртським книжковим ярмарком, Німецьким ПЕН і *PEN Berlin* організували 7 вересня День читання української літератури. Українську прозу та поезію презентували твори Н. Ворожбит, Л. Якимчук, С. Жадана, Ю. Гуржого, О. Коцарева, О. Забужко, Ю. Андруховича та ін.

Україна взяла участь у Гетеборзькому книжковому ярмарку – найбільшій книжковій виставці в країнах Скандинавії, яка 22–25 вересня проходила у Швеції. Однією з чотирьох тем заходу стали «Голоси з України». Керівництво ярмарку безкоштовно надало окремий стенд для наших видавництв та особливий простір для українських письменників. Українську програму організували Посольство України у Швеції, Український інститут книги, Шведський ПЕН, платформа *Globala Torget*, книговидавці та громадські організації. У межах події проведено низку семінарів та дискусій за участі українських письменників, видавців та українських організацій. Також було презентовано нові книги українських письменників шведською мовою: перше видання есею О. Забужко «Найдовша подорож» (вид-во «Norstedts»), поетичну збірку С. Жадана «Антенa» (вид-во «Fri Tanke»), а також антологію української сучасної літератури «Under Ukrainas Öppna Himmel» («Просто неба України», серед авторів – О. Забужко, С. Жадан, Д. Гладун, В. Єрмоленко, Г. Крук, І. Карпа, К. Калитко, Н. Ворожбит та інші, вид-во «Ariel förlag»).

Україна стала почесним гостем 92-го Лісабонського книжкового ярмарку, який тривав з 25 серпня по 11 вересня. Під час заходу діяв національний стенд, роботу якого організувало Посольство України в Португалії. Там можна було ознайомитися з творами українських класиків, виданнями з історії, культури та дитячої літератури українською, англійською та португальською мовами. Майданчик користувався великою популярністю серед відвідувачів і представників ЗМІ, завітав туди і президент Португалії Марселу Ребелу ді Соза. У рамках ярмарку відбулися презентації українських та пов'язаних із нашої країною книг. Зокрема професор Мендо Енрікес представив свою працю «*Amanhã é outro Dia*» («Завтра інший день»), яка відтворює хронологію вторгнення РФ в Україну. Складовою української програми також стали покази документальних стрічок «Соловей співає. Доки голос має» С. Кримського і «Маріуполь. Невтрачена надія» М. Литвинова.

Україна вперше була представлена на Середземноморському літературному фестивалі в Мальті (*Il-Festival Mediterranju tal-Letteratura ta' Malta*) й одразу в статусі почесної гості. Захід проходив 23–27 серпня у Валетті. На запрошення мальтійської неурядової організації *Inizjamed* та за сприяння Мальтійського ПЕН у події взяла участь поетка Ю. Мусаковська. Вона долучилася до різних заходів фестивалю, зокрема до дискусії про роль літератури під час війни та в боротьбі з колоніальним минулим. Також під час форуму відбувся український виступ, зрежисований І. Мелконян: вірші Ю. Мусаковської звучали українською та мальтійською мовами у виконанні актори і співачки М. Штирбулової під музичний супровід команди *Anima Sound Design* та візуальний ряд мальтійського дизайнера Джиммі Гріма. У програмі фестивалю також демонструвався уривок з фільму О. Фразе-Фразенка «Глина» і поетична короткометражка М. Лук'янчук «*between before and after /war/*».

21 вересня у Празі відбувся 16-й літературний фестиваль «Ніч літератури». Його локаціями стали 20 різних, часом несподіваних місць, де професійні актори читали уривки з книг європейських авторів, що вийшли в чеському перекладі цього року. Україну на заході представила збірка есеїв А. Чеха «Точка нуль», уривки з якої зачитав Вацлав Неужіл. Українські читання пройшло в підвалах Міністерства культури Чехії та було втілене за фінансової допомоги Європейської комісії у Чеській Республіці.

29 вересня в Гаазі відбулася презентація книжкового проєкту *Better Time Stories* («Історії кращих часів»), у межах якого українські діти – вимушені переселенці, які перебувають у країнах Європи, зможуть отримати набір із п'яти ілюстрованих книг з аудіоверсіями в оригіналі та перекладі (українською та мовою країни перебування). Також передбачена можливість запису індивідуальної аудіоверсії для кожної дитини її рідними, які залишилися в Україні. У заході взяли участь перша леді України (через відеозв'язок) та принцеса Нідерландів Лаурентін, які разом із компанією *Interactive Kids Story (iKs)* виступили ініціаторами проєкту. Ініціатива реалізується в чотирьох країнах: Нідерландах, Німеччині, Австрії та Бельгії. Патронесами проєкту стали перші леді Німеччини, Австрії та України – Ельке Бюденбендер, Доріс Шмідауер і О. Зеленська.

На 80-й Всесвітній конвенції наукової фантастики *WorldCon* у Чикаго (1–5 вересня, США) нашу країну підтримали одразу двома резолюціями: солідарності з Україною, в якій закликали бойкотувати тих, хто виступає за незаконне вторгнення росії, а також закликали оргкомітет наступного *WorldCon*, що має відбутися у китайському місті Ченду, відкликати запрошення російського автора С. Лукьяненка як почесного гостя конференції у 2023 році. Цьогоріч у форумі взяли участь представники 51 країни світу. Україну віртуально представляли 4 учасники. Серед них – письменник Б. Сідюк, координаторка літературного об'єднання «Зоряна фортеця» А. Сіліна.

На підтримку України японська поетеса Мадока Маїдзумі з Кіото ініціювала міжнародний проєкт «Хайку для миру» («Haiku for peace»), який тривав з квітня по вересень. Автори з 50 країн світу 16 мовами написали вірші, присвячені нашій країні. Зокрема харківська поетеса В. Симонова створила понад 600 хайку. Мадока Маїдзумі має намір видати їх окремою книгою.

7 вересня в Національній бібліотеці Іспанії відбулася презентація двомовної антології «Грудочка землі» (вид-во «Reino de Cordelia»), яка поєднала українське поетичне та образотворче мистецьке надбання. Книга з'явилася завдяки співробітництву Посольства України в Іспанії з меценатом С. Чайкою. Перекладачі – іспанський поет і дипломат, посол Іспанії Луїс Гомес де Аранда та кандидат філологічних наук, доцент О. Курченко – включили до книги класичні твори українських поетів-реалістів, романтиків та сучасних авторів. Сторінки видання проілюстровані серією шедеврів українського живопису ХІХ – поч. ХХ ст., зображення яких надав Національний художній музей України. Українське посольство передало бібліотеці кілька примірників книги в рамках проєкту «Українська книжкова полиця» та домовилося невдовзі розширити асортимент.

18 вересня з нагоди річниці прем'єри опери «Вишиваний. Король України» у Відні (Австрія) відбулась дискусія «Габсбург, який міг стати українським королем». Її учасниками стали автор лібрето С. Жадан і продюсерка проєкту О. Саєнко, які поділились складовими творчої кухні з журналісткою і письменницею О. Форостиною. Під час бесіди аносували німецькомовне видання лібрето опери, переклад якого виконала Клаудія Дате, і показ відеOVERSII опери. Понад 3 тис. євро, отримані з продажу квитків, сувенірної продукції і книг, творів харківських митців Б. Логачової, М. Рубан і Р. Мініна, які стали амбасадорами проєкту «Вишиваний. Король України», буде перераховано Благодійному фонду «Україна ХХІ» В. Кожемяка для забезпечення гуманітарних потреб Харкова.

Завдяки співпраці українського книжкового порталу *Book-On-Demand.com.ua* та німецької мережі книгарень *Hugendubel Buchhandlungen*, яка є однією з найдавніших і найбільших у Європі, на європейських полицях з'явилася література восьми українських видавництв: «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «АртЕк», «Веселка», «Видавництво Старого Лева», «Картуш», «Либідь», «Мистецтво» та «Фоліо». Нарощує продажі українських книг у країнах Європи також книжкова платформа *Yakaboo*. За останні три місяці компанії вдалося продати понад 25,3 тис. паперових та 6,4 тис. електронних примірників за кордоном. Це стало можливим завдяки відкриттю свого представництва у Польщі. Тим часом видавництво «Vivat» налагодило співпрацю з 10-ма польськими

книгарнями й інтернет-платформами: *INVERSO*, *TaniaKsiazka.pl*, *megaksiążki.pl*, *Polska Księgarnia Internetowa* тощо.

Бібліотеки

За кордоном

У бібліотеках світу продовжують відкриватися «Українські книжкові полицки». Українські книги та видання про нашу країну різними мовами поповнили фонди Національної бібліотеки ім. Ф. Міттерана та Університетської бібліотеки мов і цивілізацій у Парижі, брюссельської книгозбірні *Bibliothèque Communale Hergé* (Бельгія), бібліотек Відня, Лінца, Хартберга, Оберварта, Єннерсдорфа, Пінкафельда, Літцельсдорфа, Мархтрєнка (Австрія), Національної бібліотеки Греції (розташована в Культурному центрі ім. С. Ніархоса), Національної бібліотеки Хорватії, Університетської бібліотеки в Загребі та Міської бібліотеки Марка Марулича в місті Спліт (Хорватія), Національної бібліотеки Албанії, Національної бібліотеки Йорданії, Центральної муніципальної бібліотеки Сеула (Республіка Корея), а також з'явилися в українських просторах у Токіо і Йокогамі (Японія). Своєю чергою в рамках ініціативи Посольство України в Лівані підготувало двадцять перекладів українських книг і планує надіслати їх у 14 арабських країн для передачі основним бібліотекам. Серед видань – поетичні твори В. Стуса, поезія І. Франка, «Бейрутські оповідання» А. Кримського та інші книги, які поєднують українських авторів зі Сходом. Проект «Українська книжкова полицка» ініціювала перша леді України О. Зеленська спільно з Міністерством закордонних справ України, Міністерством культури та інформаційної політики України, а також Українським інститутом книги разом з посольствами України за кордоном.

Завдяки проекту Гете-Інституту «Валізка з книжками із України» 150 бібліотек у Німеччині вже отримали понад 6000 українських книжок для дітей різного віку. Проект реалізується у співпраці з Німецькою бібліотечною асоціацією та Українським інститутом книги і є складовою частиною комплексного пакета заходів, на які Міністерство закордонних справ Німеччини виділяє кошти з додаткового бюджету на 2022 рік, щоб пом'якшити наслідки загарбницької війни росії проти України.

15 вересня Воєводській публічній бібліотеці в Кракові (*Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie*, Польща) було передано майже 700 примірників книг українських авторів. Літературу зібрали в межах акції Національної спілки письменників України. Наступний збір книг НСПУ проводить на користь бібліотеки Ягеллонського університету.

28 вересня Нью-Йоркська публічна бібліотека (*The New York Public Library*, США) провела День відкритих дверей для охочих ознайомитися з експозицією «Україна та її люди», організованою на підтримку нашої країни. Цільова виставка об'єднала екземпляри з колекцій про Україну, її історію та культуру – від найдавнішої книги, виданої в Україні у 1574 році, історичних карт, фотографій, художніх і мистецьких книг, зокрема про традиційне й авангардне мистецтво, до найновіших видань.

Релігія В Україні

11–21 вересня представник Папи Римського кардинал Конрад Краєвський здійснив свій візит до України, уже четвертий з часу повномасштабного вторгнення рф. Він відвідав Одесу, Запоріжжя, Харків, Ізюм, Суми та Конотоп.

Візит був спрямований на те, щоб зблизити та підтримати різноманітні спільноти вірян, священників, монахів, а також їхніх єпископів, які продовжують залишатися на місцях свого служіння, незважаючи на небезпеку війни. Під час гуманітарної місії кардинал сам потрапив під російський обстріл.

17–18 вересня в Україні з візитом солідарності побувала делегація Конференції єпископів Франції. Під час приїзду голова французького єпископату архієпископ Ерік де Мулен-Бофор і генеральний секретар о. Хью де Воймон зустрілися з очільниками українських церков.

Предстоятель Православної церкви України митрополит Епіфаній провів низку зустрічей із послами закордонних держав в Україні: 19 вересня – з Надзвичайним і Повноважним Послом Великої Британії Меліндою Сіммонс, 27 вересня – з Надзвичайним і Повноважним Послом Канади Ларисою Галадзою, 28 вересня – з Надзвичайним і Повноважним Послом Королівства Іспанія Рікардо Лопесом-Арандою Хагу. Під час зустрічей ішлося про гуманітарні проекти, релігійне життя та міжконфесійні відносини в Україні.

За кордоном

Із 31 серпня по 8 вересня в Карлсруе (Німеччина) проходила XI Генеральна асамблея Всесвітньої ради церков, тема якої – «Любов Христа веде світ до примирення та єдності». Звертаючись до учасників заходу, президент Німеччини Франк-Вальтер Штайнмаєр звинуватив Російську православну церкву в участі у злочинах проти українського народу та релігії загалом. Втім, попри прохання трьох Церков керівництво ВРЦ не позбавило РПЦ членства. У асамблеї взяли участь делегації церков України, зокрема вперше була офіційно представлена Православна церква України. На завершення заходу учасники прийняли заяву «Війна в Україні, мир і справедливість в європейському регіоні», в якій засудили незаконну і невиправдану агресію росії.

21–23 вересня в Токіо (Японія) відбулася міжнародна міжрелігійна конференція «Пошук шляхів примирення в часи війни», організована міжнародною організацією «Релігії за мир». Україну на ній представляли голова Державної служби України з етнополітики та свободи совісті О. Богдан, голова Управління зовнішніх церковних зв'язків ПЦУ архієпископ Євстратій (Зоря), голова Комісії з міжконфесійних та міжрелігійних відносин УГКЦ о. Ігор Шабан.

3–5 вересня Предстоятель Православної церкви України митрополит Епіфаній уперше як глава помісної церкви здійснив візит до Греції. Він взяв участь у низці заходів разом із Вселенським Патріархом Варфоломієм та Афінським архієпископом Ієронімом.

2 вересня головний рабин України Моше Реуєн Асман зустрівся з президентом Ізраїлю Іцхаком Герцогом та головою Сіоністського конгресу Яковом Хагоєлем. Серед іншого йшлося про важливість допомоги Україні.

Благодійність

За кордоном

17 вересня фандрайзингова платформа *United24*, Київська школа економіки та громадська організація «Разом» організували у Гарвардському клубі Нью-Йорка (США) благодійний захід на підтримку України, під час якого вдалося зібрати 1 мільйон 140 тисяч доларів. Зібрані кошти підуть на відбудову лікарні у смт Макарів на Київщині, яка була повністю знищена російськими військовими у березні. Захід зібрав відомих американських експертів, послів, економістів, Нобелівських лауреатів та представників української громади. Подія складалася з двох частин – конференції та вечері з аукціоном. Під час дискусій обговорили глобальні політичні й економічні наслідки війни, а також окреслили можливі майбутні сценарії та рішення. Після цього мер Нью-Йорка Ерік Адамс відкривав благодійну вечерю. Аби зібрати кошти, окрім продажу квитків, було організовано аукціон з десяти лотів. Всі вони були пов'язані з Україною та війною: шматок знищеного росіянами легендарного літака «Мрія», марки «Укрпошти», гончарні вироби з майстерні, яка виготовила вцілілого півника у Бородянці, «Обід на перемогу» з президентом України тощо. Захід завершився виступом Українського хору «Думка».

Побратимство

За кордоном

Київ та Барселона стали містами-побратимами. Угоду про співпрацю міст підписали 24 вересня в Барселоні міський голова української столиці В. Кличко і мер Барселони Ада Колоу. Варто зазначити, що столиця іспанської області Каталонія суттєво допомагає Києву та Україні від початку широкомасштабного вторгнення. Очільники міст також обговорили співпрацю в різних сферах, зокрема культурній. А 21 вересня Надзвичайний і Повноважний Посол України в Іспанії С. Погорельцев та мер Герніки Хосе Марія Горроньо підписали Меморандум про дружбу та побратимство між містами Ірпінь та Герніка. Документ, серед іншого, відкриває дорогу для участі компаній регіону Біскаїя в проєктах з відновлення зруйнованої інфраструктури українського міста.

Своєю чергою Миколаїв став побратимом Ганновера (Німеччина). Меморандум про партнерство підписали 15 вересня в онлайн-форматі міський голова Миколаєва О. Сенкевич і мер міста Ганновер Беліт Онай. Документ передбачає зміцнення зв'язків у сферах бізнесу, науки, освіти, культури, обмін знаннями й досвідом у розвитку двох міст, а також надання адресної допомоги Миколаєву.

Матеріал підготувала

Г. М. Іванченко

завідувачка сектору ДЗК відділу НАУІ

Інформцентру з питань культури та мистецтва

Комп'ютерне опрацювання та редагування ***І. Г. Піленко***

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 2,56. Б/т. Зам. 59. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12